

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในสถานรับเลี้ยงเด็กของกระทรวงกลาโหม ได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย
 - 1.1 รูปแบบของการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย
 - 1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย
2. องค์ประกอบของการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก
 - 2.1 สภาพแวดล้อม
 - 2.2 การบริหารและนิเทศการสอน
 - 2.3 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
 - 2.4 บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัย
 - 2.5 บริการที่จัดให้เด็ก
 - 2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับครอบครัวและชุมชน
3. การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกระทรวงกลาโหม
 - 3.1 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพบก
 - 3.2 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพเรือ
 - 3.3 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพอากาศ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในประเทศ

1. การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

1.1 รูปแบบของการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

จากรายงานการวิจัยเรื่อง "รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจพิจารณา" (กุศล สุนทรธาดา และจิตตินันท์ เดชะคุปต์ : 2542) พบว่าสถานรับเลี้ยงเด็กมีรูปแบบการจัดบริการ 2 รูปแบบดังนี้

1) รูปแบบบริการเลี้ยงเด็กกลางวันในครอบครัว เป็นบริการรับเลี้ยงเด็กในบ้านและรับเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นกลุ่ม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เป็นทางการทั้งด้านบุคลากร สถานที่ ผู้รับเลี้ยงมักเป็นแม่บ้านที่มีเวลาว่างช่วงกลางวัน ผู้ปกครองที่นำเด็กมาฝากเลี้ยงมักเป็นผู้ที่จ้กคุ้นเคยกัน พักอาศัยในละแวกเดียวกัน

2) ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวัน เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ซึ่งรับดูแลเด็กตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยเรียน เพื่อให้บริการดูแลเด็กสำหรับผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีทั้งที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐบาลและของเอกชน เช่น ศูนย์สงเคราะห์เด็ก ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในหน่วยงาน สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นต้น

นอกจากนั้นยังจัดในลักษณะของศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดบริการส่วนใหญ่ (91.73%) บริหารงานโดยภาครัฐ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางบริหารเป็นลำดับขั้น มีเครือข่ายขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยจำนวนของเด็กปฐมวัยที่อยู่ในสถานพัฒนาเด็กของรัฐบาล มีร้อยละ 79.84 และอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กของเอกชนร้อยละ 20.16

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสถานรับเลี้ยงเด็กในประเทศไทย

จากรายงานสถิติจำนวนประชากร เมื่อปี พ.ศ.2541 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) พบว่า ประชากรวัยเด็กอายุระหว่าง 0 - 6 ปี ที่เข้ารับการเลี้ยงดูในสถานรับเลี้ยงเด็ก มีจำนวน 633,225 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.85 ของประชากรวัยเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับก่อนประถมศึกษาทั่วประเทศซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2540 ถึงร้อยละ 12.01 และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้แบ่งหน่วยงานที่จัดบริการสำหรับเด็กทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) หน่วยงานที่จัดบริการสำหรับเด็กอายุ 0 - 3 ปี ซึ่งมักจะจัดในรูปของศูนย์สวัสดิการ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์เด็ก จัดบริการสืบหาบิดา - มารดาให้เด็ก จัดหาครอบครัวอุปถัมภ์ให้เด็ก การฝึกอบรมพี่เลี้ยง การให้ความรู้แก่มารดา และผู้รับเลี้ยงเด็ก การดูแลและการส่งเสริมสุขภาพให้แก่มารดาและเด็ก การให้ความช่วยเหลือด้านโภชนาการ

2) หน่วยงานที่จัดบริการสำหรับเด็กอายุ 4 - 6 ปี ซึ่งมีรูปแบบการจัดบริการเป็นศูนย์พัฒนาเด็กจัดบริการสำหรับเด็กอายุ 2 ปีครึ่งถึง 6 ปี

สถานรับเลี้ยงเด็กโดยทั่วไปอยู่ภายใต้การดำเนินงานจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะการจัดเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์โภชนาการ ศูนย์เด็กปฐมวัย ฯลฯ ซึ่งแต่ละแห่งจะรับเด็กอายุแตกต่างกันตั้งแต่แรกเกิด - 6 ปี พอสรุปได้ต่อไปนี้

1) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน่วยงานระดับกรมที่จัดสถานรับเลี้ยงเด็ก คือ

1.1) กรมการศาสนาโดยฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ กองศาสนศึกษาจัดศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้การดูแลเด็กอายุ 3 - 6 ปี โดยแบ่งการจัดเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดสำหรับศาสนาพุทธ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดสำหรับศาสนาอิสลาม มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

(1) เตรียมความพร้อมของเด็กในด้านต่าง ๆ ก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

(2) ส่งเสริมให้เด็กได้รู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงาม

(3) ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและท้องถิ่นที่อยู่

(4) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยอาศัยเด็กเป็นสื่อสัมพันธ์

1.2) สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ ดำเนินการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยรับเด็กอายุระหว่าง 3 - 6 ปี จัดเป็น 2 รูปแบบได้แก่ โครงการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนสำหรับพ่อแม่ในชุมชนเกษตรกรรมและชุมชนแออัดเขตเมือง โครงการศูนย์สวัสดิการเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและฝึกหัดการสอนหรือเป็นแหล่งฝึกงานสำหรับนักศึกษาครูที่เรียนวิชาเอกอนุบาลศึกษา รวมทั้งเป็นการเตรียมสภาพเด็กให้พร้อมที่จะช่วยเหลือตนเองได้ และปลูกฝังนิสัยอันดีงาม

2) ทบวงมหาวิทยาลัย มีมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ได้จัดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้น ดังนี้

- 2.1) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยคณะเกษตร ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ จัดในรูปของศูนย์บริหารและพัฒนาเด็กเล็ก
- 2.2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสโมสรสวัสดิการจุฬาฯ ได้จัดในรูปของบ้านเด็กจุฬาฯ
- 2.3) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จัดในรูปของศูนย์ปฏิบัติการสังคมสงเคราะห์คลองจั่น
- 2.4) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะสังคมศาสตร์ จัดในรูปของศูนย์ปฏิบัติการ
- 2.5) มหาวิทยาลัยมหิดล (โรงพยาบาลศิริราช) จัดในรูปของสถานรับเลี้ยงเด็ก
การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าในด้านการเรียนการสอน การวิจัยและเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กสำหรับเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา

3) กระทรวงมหาดไทย มีหน่วยงานที่จัดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้น คือ

- 3.1) กรมการพัฒนาชุมชน โดยกองพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในตำบล หมู่บ้าน เพื่อรับเลี้ยงดูเด็กอายุระหว่าง 3 - 6 ปี และส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยมีกรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กในเขตพัฒนาได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้ท้องถิ่นช่วยตัวเองและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาเด็ก โดยเผยแพร่วิทยากรแผนใหม่ไปสู่วิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กและชุมชน
- 3.2) กรุงเทพมหานคร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเด็ก 3 หน่วยงาน ได้แก่
 - 3.2.1) สำนักอนามัย จัดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันสำหรับเด็กอายุ 2 ½ - 6 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นรูปแบบในการดำเนินงานด้านสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การเลี้ยงดูเด็กที่ครอบครัวยากจนและขาดผู้เลี้ยงดูหรือมีปัญหาด้านสุขภาพและการมีพัฒนาทางด้านสติปัญญาที่ล่าช้า
 - 3.2.2) สำนักพัฒนาชุมชน จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในชุมชนสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเป็นหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็กและลดอัตราสุขภาพการของเด็กก่อนวัยเรียน และเพื่อแบ่งเบาภาระของบิดามารดาหรือผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ขณะออกไปประกอบอาชีพและช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้มีโอกาสเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ระบบโรงเรียน และเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกระบวนการพัฒนาชุมชน

3.2.3) สำนักสวัสดิการสังคม จัดบริการศูนย์สงเคราะห์เด็กในแหล่งก่อสร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ในการดูแลเด็กเล็กในช่วงเวลากลางวันและสามารถใช้เวลาในการทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้เด็กในแหล่งก่อสร้างได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และเพื่อป้องกันภาวะเสี่ยงที่เด็กอาจได้รับอันตรายหรืออุบัติเหตุจากการก่อสร้าง

4) กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัยได้ดำเนินการจัดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงาน ดังนี้

4.1) สำนักส่งเสริมสุขภาพ ส่วนส่งเสริมสุขภาพกลุ่มแม่และเด็กได้จัดบริการในรูปแบบศูนย์สาธิตเด็กเล็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่า ได้พัฒนาเป็นประชากรที่มีคุณภาพ โดยได้รับการเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างเหมาะสม

4.2) กองโภชนาการ ได้จัดบริการในรูปแบบศูนย์โภชนาการเด็ก สำหรับเด็กอายุ 3 เดือนถึง 5 ปี โดยคัดเลือกท้องถิ่นที่มีปัญหาทางโภชนาการมากมาดำเนินการก่อน เพื่อให้การดูแลในด้านสุขภาพอนามัย ด้านอาหารและโภชนาการ และด้านการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กในท้องถิ่นได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี และเผยแพร่ความรู้ทางโภชนาการแก่บิดามารดาของเด็ก ตลอดจนช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจน

5) กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก 2 หน่วยงาน ดังนี้

5.1) กรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก ดังนี้

5.1.1) กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาเด็ก ได้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก ดังนี้

(1) ควบคุมคุณภาพ ส่งเสริมและให้คำแนะนำ ตลอดจนตรวจตราการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กและสถานรับเด็กเอกชน ที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - 6 ปี

(2) จัดสถานรับเลี้ยงเด็ก และพัฒนาเด็กสาธิตของกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น โดยรับเด็กตั้งแต่แรกเกิด - 2 ปี และส่งเด็กเข้ารับการดูแลต่อที่บ้านเด็กราชวิถี

(3) จัดสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยในชุมชนด้วยโอกาส และในเขตก่อสร้าง โดยจะรับเด็กอายุ 2 ปีขึ้นไป

(4) จัดสถานสงเคราะห์เด็กก่อน

5.1.2) กองนิคมสร้างตนเอง จัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตนิคมสร้างตนเองขึ้น สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี

5.1.3) กองสงเคราะห์ชาวเขา จัดบริการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาสำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี

5.1.4) กองบริการชุมชน จัดศูนย์บริการชุมชนขึ้น สำหรับเด็กอายุ 2 ½ - 6 ปี

การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุน ส่งเสริมและควบคุมสถานสงเคราะห์เด็กและสถานรับเลี้ยงเด็กของเอกชนให้ดำเนินงานด้วยดี มีประสิทธิภาพและถูกกฎหมาย และได้จัดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน และช่วยเหลือประชาชนในการจัดบริการรับเลี้ยงเด็กที่มีค่าบริการถูกกว่าเอกชน

5.2) กรมสวัสดิการ และคุ้มครองแรงงาน ดำเนินการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยการจัดอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 2 ½ - 5 ปี ในรูปแบบศูนย์เด็กเล็กกวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์

6) กระทรวงกลาโหม จัดในรูปของสถานรับเลี้ยงเด็กโดยรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิด – 5 ปี โดยมีหน่วยรอง คือ

6.1) กองทัพบก มีผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบดูแล มีสถานรับเลี้ยงเด็กที่จัดตั้งโดยหน่วยงานของกองทัพบกทั้งสิ้น 92 แห่ง

6.2) กองทัพเรือ มีกรมสวัสดิการทหารเรือ เป็นผู้รับผิดชอบดูแล มีสถานรับเลี้ยงเด็กที่อยู่ในความดูแลทั้งสิ้น 16 แห่ง

6.3) กองทัพอากาศ มีผู้บังคับบัญชาของกองบินเป็นผู้รับผิดชอบดูแล มีสถานรับเลี้ยงเด็กที่จัดตั้งโดยหน่วยงานของกองทัพอากาศทั้งสิ้น 11 แห่ง

การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือข้าราชการทหารในการเลี้ยงดูบุตรหลานขณะออกปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับข้าราชการทหารภายในหน่วยงาน

7) สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ปี 2541 กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ได้เปลี่ยนเป็น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี) โดยกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจัดในรูปศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สำหรับเด็กอายุ 2 ½ - 3 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในท้องถิ่นห่างไกลให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม และร่วมมือกันพัฒนาเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในระดับต่อไป

8) องค์การเอกชน ในปัจจุบันประเทศไทยมีองค์การภาคเอกชนที่ทำงานในส่วนของการจัดการศึกษา และให้บริการแก่เด็กและเยาวชน 50 องค์การ เช่น มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิเด็ก สหทัยมูลนิธิ พริยานุเคราะห์มูลนิธิ เป็นต้น โดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้งสภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้น เพื่อมีหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานภาคเอกชน โดยกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในภาคเอกชน ตลอดจนสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรเอกชน และเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านเด็กและเยาวชนของเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กโดยเฉพาะที่อยู่ในภาวะเสี่ยง ทั้งเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทารุณกรรม เด็กถูกทอดทิ้ง ฯลฯ ให้ได้รับการดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ และการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ตลอดจนการเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต

2. องค์ประกอบของการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

การดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงองค์ประกอบของสถานรับเลี้ยงเด็กในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีความสำคัญและมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กวัยนี้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จะช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อที่จะสามารถดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับนี้ได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก Brewer (1995) กล่าวว่า บริเวณพื้นที่ภายนอกควรมีรั้วที่มั่นคง และมีพื้นที่ในร่มสำหรับทำกิจกรรมในเวลาฝนตกหรือแดดร้อน พื้นดินประกอบด้วยพื้นผิวหลายแบบ และมีเครื่องเล่นเพื่อให้เด็กได้พัฒนาร่างกาย นอกจากนี้ควรจัดเตรียมอุปกรณ์หรือวัสดุต่าง ๆ ให้เด็กได้ก่อสร้าง เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และควรมีบริเวณที่เป็นสวนโดยเว้นที่ว่างให้เด็กได้ขุดดินเพื่อเรียนรู้รายละเอียดเกี่ยวกับดิน มีกระบะทรายเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น และแสดงความคิดสร้างสรรค์ในการเล่น บริเวณที่เล่นน้ำจัดให้เด็กได้เล่นน้ำ ตวงน้ำ และเปรียบเทียบปริมาณ นอกจากนี้เด็กยังสามารถวาดรูปด้วยน้ำได้ แต่ต้องมีผู้กั้นอันใหญ่ ถังน้ำ มีโต๊ะหรือกระดานไว้สำหรับวาดภาพ หรือทำกิจกรรมศิลปะอื่น ๆ และสุดท้ายควรมีที่เก็บเครื่องมือ ของเล่นเด็ก อุปกรณ์ทำสวน จักรยาน ลูกบอล หรืออื่น ๆ ที่ใช้กลางแจ้ง เพื่อที่ป้องกันไม่ให้สูญหาย และสามารถใช้งานได้นาน

อาคารเรียนสถานรับเลี้ยงเด็กควรมีชั้นเดียว และตั้งอยู่ห่างจากอันตราย เช่น สายไฟ และสิ่งสกปรกต่าง ๆ ห้องเรียนสำหรับเด็กควรมีลักษณะที่ปรับใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ควรสร้างด้วยวัสดุที่เหมาะสมกับสภาพความร้อนหนาวของอากาศ และควรจัดห้องเรียนให้มีลักษณะคล้ายบ้านเพื่อให้เด็กรู้สึกคุ้นเคย ห้องน้ำควรมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนเด็ก และอยู่ใกล้กับห้องเรียน ขนาดของห้องและภายในบริเวณอาคารใหญ่พอที่จะให้เด็กเคลื่อนไหว โดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้สะดวก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2523)

ห้องเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยนับว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างยิ่ง สภาพการจัดห้องเรียนเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ ในขณะที่เดียวกัน สภาพการจัดเนื้อที่ภายในห้องเป็นเครื่องบ่งบอกวัตถุประสงค์ หรือความคาดหวังของครูในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก (หรรษา นิลวิเชียร, 2535) ในการจัดห้องเรียน Brewer (1995) ได้ให้แนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ไว้ดังนี้

1. พื้นที่ภายในห้องเรียนสามารถปรับใช้ได้หลายกิจกรรม เนื่องจากห้องเรียนและสถานรับเลี้ยงเด็กบางแห่งมีพื้นที่จำกัด ดังนั้นพื้นที่ที่ใช้ต้องสามารถจัดได้กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งกิจกรรม เช่น มุมบลิ๊อค สามารถใช้เป็นโต๊ะทานได้ในเวลาอื่น
2. กิจกรรมที่ใช้น้ำควรจัดให้อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งรวมถึง มุมศิลปะ มุมวิทยาศาสตร์ มุมน้ำ
3. กิจกรรมที่เงียบควรตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อที่เด็กที่ต้องการทำงานเงียบ ๆ สามารถเข้ามาใช้ได้ แต่ "ความเงียบ" ไม่ได้หมายถึงเด็กไม่สามารถพูดได้ แต่หมายถึงกิจกรรมในมุมหนังสือ มุมการเขียน มุมการฟัง ที่ใช้เสียงในการทำงานน้อยกว่ากิจกรรมในมุมอื่น

4. กิจกรรมที่มีเสียงดัง เช่น มุมบลิ๊อค มุมบทบาทสมมุติ ควรจัดให้อยู่ในบริเวณเดียวกันภายในอีกด้านหนึ่งของห้องเรียน ห่างจากกิจกรรมที่เงียบ

นอกจากนั้น คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2535) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 6 ปี) ด้านสภาพแวดล้อมในสถานรับเลี้ยงเด็ก ไว้ดังนี้

1) ที่ตั้ง

ต้องไม่อยู่ในบริเวณเสียงอันตราย ได้แก่ บริเวณขนถ่ายแก๊ส น้ำมัน สารเคมี หรือสารพิษ มลภาวะทั้งทางอากาศ แสง และเสียงที่มีมากเกินควร หากจำเป็นที่จะต้องอยู่ใกล้บริเวณโรงงาน ควรจัดมาตรการป้องกันมลภาวะให้ เช่น ห้องเก็บเสียง ห้องปรับอากาศ เป็นต้น

2) จำนวนชั้นของอาคาร

ไม่ควรเกิน 2 ชั้น นับจากพื้น หากมีความจำเป็นต้องสูงเกินกว่า 2 ชั้น ห้ามเกิน 4 ชั้น ต้องมีมาตรการป้องกันอัคคีภัยและอุบัติเหตุตามประกาศของกรุงเทพมหานครในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

3) ความสูงของห้อง

ความสูงของห้องจากพื้นถึงเพดานต้องไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร

4) ทางเข้า – ออกและประตูหน้าต่าง

ทางเข้า – ออกอาคารจะต้องมีทางเข้า – ออกอย่างเหมาะสม สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากอาคารได้สะดวกหากเกิดอัคคีภัยหรือภัยพิบัติ อย่างน้อยต้องมีทาง เข้า – ออกสองทาง แต่ละทางต้องกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร หากมีทางเดียวต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร

ประตูหน้าต่าง จะต้องมีความเหมาะสมกับขนาดของห้อง ความสูงของขอบหน้าต่างไม่ควรต่ำกว่า 90 เซนติเมตร นับจากพื้น

5) พื้นที่ใช้สอย

จะต้องจัดให้มีบริเวณพื้นที่ในอาคารที่สะอาดและปลอดภัย เหมาะที่จะให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ เล่น เรียนรู้ รับประทานอาหาร นอน และทำความสะอาดร่างกาย แยกเป็นสัดส่วนจากห้องประกอบอาหาร ห้องส้วม และที่พักเด็กป่วย โดยเฉลี่ยพื้นที่

ที่สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ต้องไม่น้อยกว่า 1.50 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน และสำหรับเด็กอายุ 2 – 6 ปี ต้องไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน พื้นที่สำหรับเด็กนอนต้องไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก อาจจัดแยกเป็นห้องเฉพาะหรือจัดรวมเป็นห้องอเนกประสงค์ที่ใช้สำหรับจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างก็ได้ โดยใช้พื้นที่เดียวกันแต่ต่างเวลากันและอาจปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และย้ายเครื่องเรือน ตามความเหมาะสมและข้อจำกัดของพื้นที่ดังนี้

5.1) บริเวณสำหรับนอน

พื้นที่นอนสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี จะต้องมีพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1.50 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน และพื้นที่นอนสำหรับเด็กอายุเกินกว่า 2 ปี จะต้องมีพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน ทั้งนี้ต้องมีมาตรฐานการป้องกันยุงหรือแมลง

5.2) บริเวณสำหรับพัฒนาเด็ก

ต้องมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตร ต่อเด็ก 1 คน

5.3) บริเวณที่รับประทานอาหาร

ต้องคำนึงถึงความสะอาดเป็นหลัก และจัดให้มีการป้องกันแมลง ฝุ่นละออง และให้มีแสงสว่าง อุปกรณ์ เครื่องใช้เพียงพอกับจำนวนเด็ก

5.4) บริเวณที่พักเด็กป่วย

ต้องแยกเป็นสัดส่วน โดยมีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฐมพยาบาล มีตู้ยาสามัญประจำบ้าน เครื่องเวชภัณฑ์ที่จำเป็น และเด็กต้องอยู่ในสายตาของผู้ดูแลหรือผู้รับผิดชอบตลอดเวลาที่เด็กเจ็บป่วย

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดห้องพักเด็กป่วยโดยเฉพาะได้ จะต้องจัดให้มีที่พักเด็กป่วยแยกเป็นสัดส่วนตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีมาตรการป้องกันยุงหรือแมลง

5.5) บริเวณที่ประกอบอาหาร

ต้องแยกต่างหากจากบริเวณสำหรับพัฒนาเด็กพอสมควร มีเครื่องใช้ที่จำเป็น รวมทั้งที่ล้างและที่เก็บภาชนะและเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ถูกสุขลักษณะ โดยเน้นเรื่องความสะอาดและความปลอดภัยเป็นหลัก

5.6) บริเวณใช้ทำความสะอาด

ต้องจัดให้มีบริเวณสำหรับใช้ทำความสะอาดตัวเด็ก โดยมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามสมควรอย่างน้อยต้องมีที่ล้างมือ ในกรณีที่มีห้องอาบน้ำจะต้องมีแสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเทได้สะดวก พื้นไม่ลื่น

5.7) ห้องส้วมสำหรับเด็ก

ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับเด็ก ซึ่งมีที่ถ่ายอุจจาระโดยเฉลี่ย 1 ที่ต่อเด็กที่อายุ 1 ปีขึ้นไป จำนวน 10-12 คน โดยจะต้องมีฐานส่วนที่เด็กสามารถก้าวขึ้นได้ง่าย หากมีประตูจะต้องไม่ใส่กลอนหรือกุญแจ มีส่วนสูงที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก และไม่ควรถูกไกลจากห้องพัฒนาเด็ก หากห้องส้วมอยู่ภายนอกอาคารจะต้องไม่ตั้งอยู่ในที่ลับตาคน

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำห้องส้วมสำหรับเด็กเป็นการเฉพาะได้ อาจใช้ห้องส้วมที่มีแล้วก็ได้แต่ต้องปรับให้เหมาะสมตามวัยของเด็ก โดยจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติมเพื่อให้เด็กสามารถใช้ได้อย่างปลอดภัย

5.8) ห้องอเนกประสงค์

ในกรณีที่ใช้พื้นที่สำหรับนอน พัฒนาเด็ก หรือรับประทานอาหารร่วมกันในลักษณะอเนกประสงค์ หากเป็นอาคารชั้นเดียวต้องมีฝ้าใต้หลังคา แต่หากเป็นอาคารที่มีมากกว่า 1 ชั้นขึ้นไป ควรจัดให้ชั้นบนสุดมีฝ้าใต้หลังคา โดยมีความสูงจากพื้นถึงเพดานไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร แต่ในกรณีที่มีความสูงเกินกว่า 2.40 เมตร อาจไม่มีฝ้าเพดานก็ได้ และจะต้องมีพื้นที่โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คน

2.2 การบริหาร และการนิเทศการสอน

การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานที่บุคคลต่าง ๆ ในสถานศึกษานั้นร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันที่จะช่วยดำเนินงานด้านวิชาการ การเงิน พัสดุ และครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน ตลอดจนจนความสัมพันธ์กับชุมชนให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดให้และบังเกิดผลดี (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542)

การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ผู้ปกครอง และบุคลากร ทั้งนี้เพราะวิธีการบริหารโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมในโรงเรียนทุกเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดดูแลเด็กให้มีคุณภาพดี รวมถึงการสื่อสารที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีความ

มั่นคงทางการเงิน และให้ความสนใจกับความต้องการและสภาพการทำงานของบุคลากร (Good, 1974 อ้างถึงใน จินตนา สุขสำราญ, 2538)

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529) ได้แยกประเภทการบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็กตามหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้ 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 จัดตั้งโดยรัฐ ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินในการจัดตั้งและดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ การแต่งตั้งบุคลากรและระบบการบริหารจะต้องเป็นไปตามระเบียบของรัฐที่วางไว้ทุกประการ สถานศึกษาเหล่านี้ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลของรัฐ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดชั้นเด็กเล็ก (เด็กอายุ 5 ขวบ) ในท้องที่ของเด็กด้วยโอกาส ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ก็มีชั้นอนุบาลหรือชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครูซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สถานสงเคราะห์เด็กของกรมประชาสงเคราะห์

การจัดประเภทนี้ เนื่องจากเป็นของรัฐ แนวการบริหารจะเป็นไปตามระเบียบของทางราชการทุกประการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย

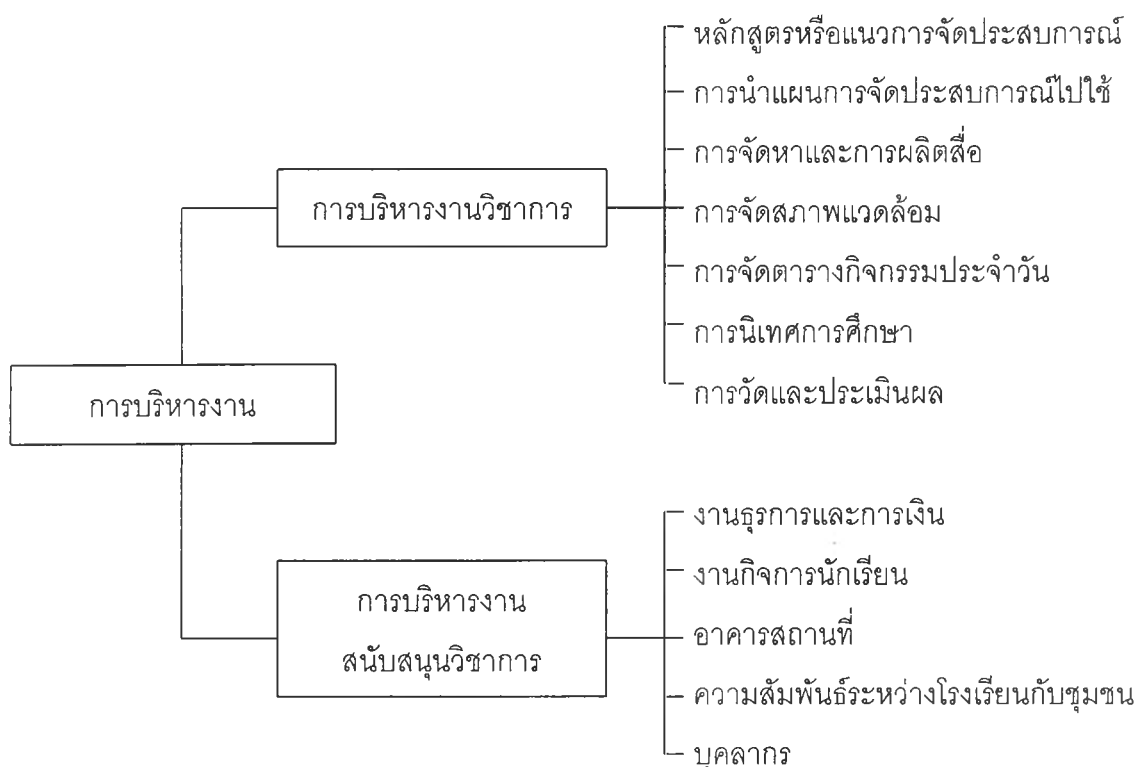
ประเภทที่ 2 จัดตั้งโดยเอกชน ซึ่งหมายรวมถึงสมาคม มูลนิธิ หรือองค์การใดองค์การหนึ่ง สถานศึกษาเหล่านี้รัฐจะทำหน้าที่ควบคุมทางด้านคุณภาพและการดำเนินงานบางประการที่กระทรวงมหาดไทยดำเนินงานอยู่ ลักษณะการบริหารสถานศึกษาเหล่านี้ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่งกล่าวคือ การบริหารส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของเจ้าของโรงเรียน แต่อีกส่วนหนึ่งจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ทางราชการวางไว้ เช่น ในด้านการเงิน ด้านวิชาการ และงานอาคารสถานที่

การจัดประเภทนี้ผู้ดำเนินการได้แก่ เอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จัดในรูปของธุรกิจ ยกเว้นสมาคมหรือมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งจัดการศึกษาด้วยวัตถุประสงค์อื่น ศูนย์เด็กประเภทนี้รัฐวางแนวบริหารให้ส่วนหนึ่งเพื่อควบคุมมาตรฐาน

ประเภทที่ 3 จัดตั้งโดยชุมชน มีคณะบุคคลเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในรูปของกรมการลักษณะของการบริหารศูนย์ก็จะเป็นไปตามความเห็นชอบของกรมการ แต่ละศูนย์ก็จะมีระบบไม่เหมือนกัน หน่วยงานประเภทนี้ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เด็กของกรมการศาสนา สถานรับเลี้ยงเด็กของกระทรวงกลาโหม

การจัดประเภทนี้เป็นการจัดโดยหน่วยงานที่มีขนาดเล็ก ผู้รับผิดชอบอาจเป็นบุคคลเพียงคนเดียว หรือในรูปของกรมการศึกษา การบริหารจะเป็นในแนวที่ผู้บริหารพอใจและเหมาะสมเฉพาะหน่วยงานนั้น

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็กแต่ละประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ จุดมุ่งหมายของการจัดตั้ง และขนาดของสถานรับเลี้ยงเด็ก แต่อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วการบริหารงานในสถานรับเลี้ยงเด็กจะหมายถึงงาน 2 ประเภท (เยาวกา เดชะคุปต์, 2542) โดยมีลักษณะดังเสนอในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็ก

นอกจากการบริหารสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีประสิทธิภาพแล้ว การนิเทศการสอนนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เนื่องจากการนิเทศการสอนจะช่วยให้การดำเนินการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีทิศทางเดียวกัน

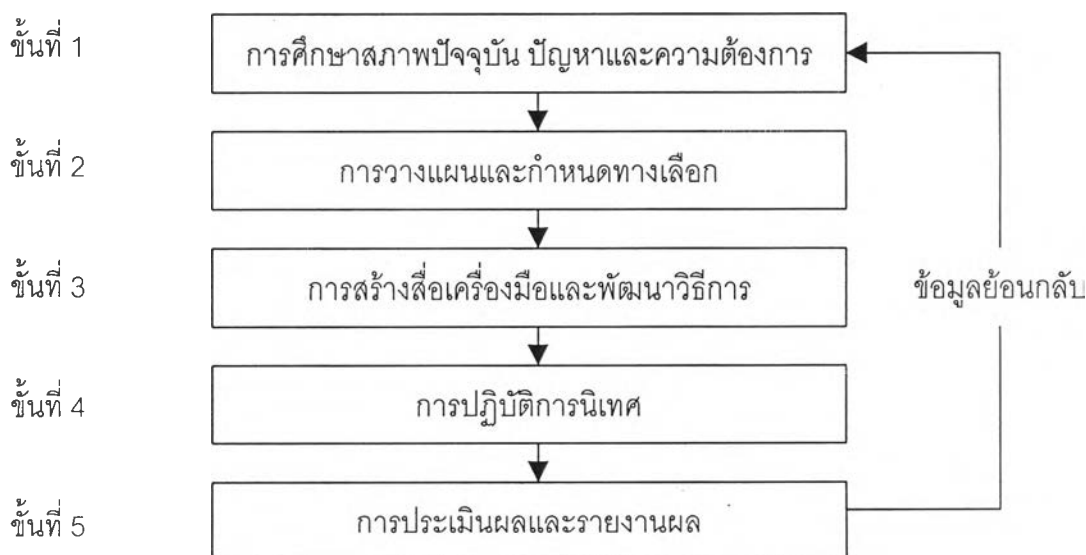
น้อมศรี เคท และคนอื่น ๆ (2527 อ้างถึงใน เยาวกา เดชะคุปต์, 2542) ได้กล่าวถึง การนิเทศการสอนระดับปฐมวัยว่า เป็นการให้คำแนะนำและช่วยเหลือบุคลากรให้ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการศึกษา ติดตาม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดประสบการณ์ของตนเอง การนิเทศการสอนจึงเป็น

กระบวนการทำงานร่วมมือกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร และผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนเด็ก ผู้ดูแลเด็ก เพื่อพัฒนาความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสร้างปัญญาของเด็กอันเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาพอสรุปถึงวัตถุประสงค์ของการนิเทศการสอนระดับปฐมวัยได้ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบสภาพการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและความต้องการของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย สำหรับเป็นข้อมูลในการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อช่วยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเข้าใจบทบาทหน้าที่ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์
3. เพื่อให้บุคลากรร่วมกันพิจารณาหาทางปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างถูกต้องครบถ้วน
4. เพื่อเสนอแนะ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินงานได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศการสอนเอาไว้ 5 ขั้นตอน ดังเสนอในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กระบวนการนิเทศการสอน

เพื่อให้บุคลากรมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสามารถจัดกิจกรรมในการนิเทศการสอนให้แก่บุคลากรได้มากกว่าหนึ่งกิจกรรม โดยกิจกรรมที่นิยมใช้ในการนิเทศการสอน ได้แก่

1. การประชุมนิเทศ เป็นการประชุมครั้งแรกเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อไป

2. การศึกษาดูงาน เป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคลากร ช่วยให้บุคลากรมีความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก และมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมากขึ้น มีแนวคิดใหม่ ๆ ในจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้แก่เด็ก ซึ่งบุคลากรสามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนได้

3. การอบรมสัมมนา นิยมใช้เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติ หรือต้องการจะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ การอบรมไม่ได้มุ่งเน้นแต่เพียงให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น การอบรมยังมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่ครูด้วย นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และแสวงหาความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

4. การสาธิตการสอนและการฝึกปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรได้เห็นตัวอย่างที่ดี และถูกต้องเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนต่าง ๆ โดยผู้นิเทศอาจเชิญครูหรือผู้เชี่ยวชาญมาเป็นสาธิตวิธีการ เทคนิค หรือกระบวนการ โดยผู้บุคลากรมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติตาม เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากร และกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปจัดให้กับเด็กในห้องเรียน

5. การประชุมปรึกษาหารือ อาจจัดเป็นกลุ่มย่อยหรือจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ระยะเวลาการจัดอาจมากน้อยต่างกันตามวัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ปัญหาให้ข้อเสนอแนะ ให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนแลกเปลี่ยนผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับงานที่กำลังจะทำ กระทำแล้วหรือให้ความรู้เพิ่มเติม นอกจากนั้นการประชุมของบุคลากรมักจะทำให้ในการถ่ายทอดทฤษฎี พูดคุยเกี่ยวกับปัญหาและหาข้อสรุป นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มความเข้าใจในตัวเด็กแต่ละคน วางแผนการดำเนินงาน และส่งเสริมความร่วมมือ และความเป็นหนึ่งเดียวของบุคลากร (Click, 1981)

6. การประชุมเชิงปฏิบัติการ คือการประชุมเพื่อศึกษาปัญหาและลงมือปฏิบัติจริง การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้จะจัดขึ้นเมื่อพิจารณาแล้วว่าเป็นความต้องการของครูและสมาชิกทุกฝ่ายในโรงเรียน เป็นการจัดโอกาสให้แต่ละบุคคลเพิ่มทักษะโดยการให้ประสบการณ์เกี่ยวกับอุปกรณ์ และเทคนิคที่กว้างขวาง โดยส่วนมากมักใช้โดยครู เนื่องจากเป็นวิธีที่ได้ลองใช้เทคนิคใหม่ ๆ กับเด็ก (Click, 1981)

7. การบรรยายหรือปาฐกถา เป็นการเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย แสดงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นปัญหาหรือเรื่องที่สมาชิกส่วนใหญ่สนใจ โดยเปิดโอกาสให้ซักถาม หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างการบรรยาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ได้เสนอความคิดใหม่ ๆ และเกิดแรงกระตุ้น
8. การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม
9. การพบปะสนทนาทางวิชาการ เป็นการนิเทศการสอนเป็นรายบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการ และศึกษาปัญหาของครู กระตุ้นและแนะนำครูให้ปรับปรุงการสอน และประเมินผลการสอนของครู
10. การเยี่ยมชั้นเรียนหรือสังเกตการสอนในชั้นเรียน ผู้นิเทศควรทำความเข้าใจกับครูในเรื่องจุดประสงค์ของการสังเกต กำหนดเวลา และวางแผนการสอนร่วมกับครู เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการนิเทศให้แก่ครู และผู้นิเทศเองต้องมีมารยาทในการสังเกตด้วย
11. การให้ศึกษาดำรงและเอกสารทางวิชาการ เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการของครู ในการค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็ก บุคลากรอาจหาวิธีการเรียนรู้เสริมโดยการอ่าน ซึ่งผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ฝึกควรมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งสำหรับหาหนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง ถ้าโรงเรียนสามารถจัดเตรียมได้ หนังสือจะเป็นวัตถุดิบที่หาใช้ได้ง่าย
12. บทบาทสมมุติ เป็นการให้มีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมุติที่เกี่ยวกับปัญหา หรือสถานการณ์ โดยบุคลากรสามารถอภิปรายถึงการกระทำและผลของการกระทำ เพื่อช่วยแก้ปัญหา (Click, 1981)

2.3 หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ควรเป็นการมุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก โดยการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน (Whole Child) ในด้านร่างกาย เด็กควรมีโอกาสได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ ทางด้านอารมณ์-จิตใจ เด็กควรมีโอกาสได้แสดงออกอย่างเหมาะสม ทางด้านสังคม เด็กควรรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น ทางด้านสติปัญญา เด็กควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทางสมองทั้งซ้ายและขวา ทั้งด้านวิชาการที่มีสาระและที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ ประสบการณ์ที่จัดให้เด็กควรจัดให้ตอบสนองความต้องการของเด็กและกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่าง ๆ โดยเด็กแต่ละคนจะมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรและผู้ใหญ่จะต้องตอบสนองต่อความแตกต่างในด้านความสามารถ ความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคลและตอบสนองต่อความแตกต่างของเด็กแต่ละคนในด้านความสามารถ พัฒนาการและรูปแบบการเรียนรู้

จะต้องเป็นที่ยอมรับ และถูกนำมาใช้เพื่อจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก นอกจากนั้นกิจกรรมที่จัดควรช่วยพัฒนาความเคารพนับถือตัวเองและความรู้สึกในด้านบวกของเด็ก (NAEYC, ม.ป.ป. อ้างถึงใน Wortham, 1994) และควรอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ ส่วนประสบการณ์ใหม่ที่เด็กได้รับจะต้องมีความหมายกับตัวเด็ก (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

ในการจัดกิจกรรมควรต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กควรมีโอกาสได้สังเกต ทดลอง สอบถาม และสร้างความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในแง่มุมต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ให้ และเพื่อช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามปรัชญาที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ และให้ผู้ปกครองได้ทราบว่าในช่วงที่เด็กอยู่ในโรงเรียน เด็กได้ทำกิจกรรมอะไรบ้าง จึงควรมีการกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละวันขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้ให้หลักในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กระดับปฐมวัย ดังนี้

1. กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ตรงกับความสนใจและความต้องการของเด็กเพื่อให้เด็กมีโอกาสเลือกตามความสนใจและความสามารถ
2. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม
3. กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุลคือให้มีทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและกิจกรรมสงบ กิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม
4. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก
 - วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
 - วัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที
 - วัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที
5. กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้มีสื่อของจริงให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลองแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ และผู้ใหญ่

กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้นไม่เพียงแต่ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทางสติปัญญาเท่านั้น แต่เด็กควรจะได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและเรียนรู้สิ่งอื่นๆ ที่เสริมสร้างพัฒนาการที่ดิงงามในทุกด้านควบคู่ไปด้วย ซึ่งสัดส่วนของเวลาและกิจกรรมในแต่ละวันสามารถปรับและยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับครูและสถานการณ์ในขณะนั้น (วาโรห์ เฟิงส์วัตต์, 2542) แต่อย่างไรก็ตามควรครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ฝึกทักษะเกี่ยวกับการช่วยเหลือตัวเอง
2. การเล่นเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจด้วยตัวเอง
3. การแสดงความรู้สึก เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกภายใน เช่น กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
4. กิจกรรมด้านสังคม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแบ่งปัน และการแก้ปัญหา
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ โดยการเคลื่อนไหว หรือการใช้วิธีต่าง ๆ
6. กิจกรรมพัฒนาสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้ของเด็ก

สื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้เรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบตัวด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังนั้นวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดจึงถือว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยได้ทั้งสิ้น

ราตี ทองสวัสดิ์ (2529) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนสำหรับจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ตามลักษณะการใช้งานเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อสำหรับเตรียมการสอนของครู เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร วิธีสอน กิจกรรม และตัวเด็ก ซึ่งได้แก่ คู่มือครู หนังสือ เทป ภาพยนตร์ คู่มือและเอกสารประกอบการสอน
2. สื่อสำหรับประกอบบทเรียน เป็นสื่อที่ใช้เพื่อกระตุ้นให้เด็กสนใจในบทเรียนยิ่งขึ้น แบ่งเป็นสื่อที่ได้มาจากการจัดหา เช่น สื่อที่มีตามธรรมชาติ พืช สัตว์ ไม้ หิน ดิน ทราย และสื่อที่ได้จากการประดิษฐ์ เช่น หุ่นประเภทต่าง ๆ ตุ๊กตาผ้า เกมการศึกษา
3. สื่อสำหรับการจัดสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก เป็นสื่อที่นำมาจัดเป็นมุมกิจกรรมสำหรับเด็ก

พิพัฒน์ นพมาศ วรเวช (2524 อ้างถึงใน นภา คงเมือง, 2532) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของสื่อที่ดีว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้เล่นใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เป็นการพัฒนาประสาท การรับรู้ของผู้เล่นให้เหมาะสมกับวัย
2. ให้เด็กได้ฝึกการเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย จากปฏิภพการระดับหยาบ ๆ จนถึงการเคลื่อนไหวที่ละเอียดเพิ่มขึ้นตามวัย
3. เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เล่นให้มาก ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เพื่อป้องกันความเบื่อหน่ายและอุบัติเหตุ
4. กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการสร้างสรรค์ เกิดความสามัคคี และประสบการณ์ด้านมนุษยสัมพันธ์ตั้งแต่เยาว์วัย
5. ทำจากวัสดุที่ไม่เป็นพิษ และเมื่อแตกหักแล้วจะไม่เป็นอันตรายแก่เด็ก
6. ผลิตได้ในประเทศ ราคาถูก คงทน และทำความสะอาดง่าย

นอกจากนั้น Brewer (1995) ได้เสนอแนวทางในการเลือกสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม ดังนี้

1. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สามารถใช้ได้กับหลายประสบการณ์
2. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่ทนทานต่อการใช้โดยเด็กหลายคน
3. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่ตอบสนองกับวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น บล็อกซึ่งสามารถใช้ก่อสร้าง นับจำนวน แยกสี แยกรูปทรง ฯลฯ ได้
4. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สามารถใช้กับเด็กที่มีอายุ และความสามารถที่แตกต่างกัน เช่น การเล่นทรายที่เด็กเล็กสามารถเล่นโดยการตวงจากภาชนะหนึ่งไปอีกภาชนะหนึ่ง ขณะที่เด็กที่โตขึ้นหน่อยสามารถใช้เล่นเพื่อการเปรียบเทียบปริมาณและน้ำหนัก และเด็กโตสามารถเล่นทรายในลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้น
5. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่ปลอดภัย ที่เมื่อแตกหักแล้วไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก

ในการจัดการเรียนการสอนบุคคลากรควรมีการวัดและประเมินผลเด็ก เพื่อให้ทราบว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กบรรลุเป้าหมายเพียงใด มิใช่วัดเพื่อตัดสินได้หรือตก การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการประเมินผลที่เป็นระบบและเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และควรประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินผลควรมีทั้งส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และในการประเมินผลแต่ละครั้งควรใช้ข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งมาประกอบการตัดสินใจในการ

ประเมินเด็ก เช่น ผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญ เพราะข้อมูลจากการประเมินผลจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน (Frost & Kissinger, 1974)

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529) ได้กล่าวถึงวิธีวัดและประเมินผลเด็กปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

1) การสังเกต ครูสังเกตเด็กในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อทราบความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เมื่อสังเกตพบพฤติกรรมที่เป็นปัญหาครูควรจดบันทึกแล้วหาทางแก้ไขต่อไป

2) การสนทนา วิธีนี้ใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้นสอน กำลังสอน และหลังจากสอนแล้ว โดยซักถามเรื่องราวและประสบการณ์ตามที่เด็กได้พบเห็น ถ้าประเมินผลการสนทนาควรจัดเป็นอันดับดีมาก ดี พอใช้ เด็กคนใดต้องแก้ไขหรือส่งเสริมควรบันทึกไว้ในช่องหมายเหตุ วิธีนี้จะช่วยให้ครูทราบถึงพัฒนาการทางด้านภาษา ตลอดจนความคิดของเด็ก

3) การตรวจผลงาน ควรนำผลงานของเด็กมาตรวจ ซึ่งได้แก่ ผลงานศิลปะต่าง ๆ โดยนำมาจัดเป็นกลุ่มตามอันดับคุณภาพของงาน ควรมี 3 – 5 อันดับคือ ดีมาก ดี ปานกลาง อ่อน อ่อนมาก หรือ ดี ปานกลาง อ่อน เพื่อจะได้ดูความเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการเด็ก ควรเก็บผลงานของเด็กไว้เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กในแต่ละครั้ง ให้เด็กได้ประเมินผลตนเอง ทำให้ได้ทราบข้อบกพร่องซึ่งเป็นการสะดวกในการแก้ไขปรับปรุงเด็กได้ง่ายขึ้น

4) การใช้ข้อสอบปากเปล่า เหมาะกับเด็กที่ยังอ่านเขียนไม่ได้ ครูควรสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน น่าสนใจ และเป็นกันเอง โดยครูต้องเตรียมคำถามที่จะใช้ถามไว้ล่วงหน้า อาจเป็นรูปภาพ ของจริง วิธีนี้ใช้ภาคเรียนละครั้งเพื่อทราบผลการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็ก

5) การใช้ข้อทดสอบ ใช้เพื่อบันทึกคะแนนไว้เป็นหลักฐาน ข้อทดสอบที่จะนำมาใช้ต้องมีคุณภาพที่เหมาะสมกับเด็ก ภาพชัดเจน เนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน

นอกจากนั้น Brewer (1995) ยังได้กล่าวถึงวิธีวัดและประเมินผลเด็กว่า นอกจากการทดสอบแล้ว ยังมีวิธีประเมินอีกหลายวิธีที่ช่วยให้สามารถเข้าใจ และบ่งชี้ถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละคนได้ เช่น การใช้แบบบันทึกพฤติกรรมและการพูดของเด็ก แบบสำรวจและมาตราประมาณค่า แบบวัดทัศนคติและความสนใจของเด็ก แบบบันทึกกิจกรรมที่เด็กเข้าร่วม การให้เด็กประเมินตนเอง และใช้แฟ้มผลงานเด็ก

การเลือกใช้วิธีประเมินขึ้นอยู่กับลักษณะวิชา วัยของเด็ก ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการวัดและการประเมินผลแต่ละครั้ง ซึ่งควรพิจารณานำวิธีการวัดและการประเมินผลมาใช้ให้เหมาะสม โดยควรใช้วิธีสังเกต สนทนา ตรวจผลงานให้มาก สำหรับข้อทดสอบควรใช้น้อยที่สุดหรือใช้กับบางประสบการณ์เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522)

2.4 บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัย

บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้มีบทบาทในการจัดประสบการณ์และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย โดยบุคลากรจะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งเด็กจะเลียนแบบบุคลิกภาพและพฤติกรรมต่าง ๆ (วาโรเพ็งสวัสดิ์, 2542) ดังนั้นบุคลากรจึงควรมีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก

NAEYC (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กองบรรณาธิการหนังสือรักลูก, 2537) ได้ระบุถึงคุณลักษณะส่วนตัวของบุคลากรระดับปฐมวัยว่าควรมีบุคลิกลักษณะที่อบอุ่น สร้างความสบายใจให้กับเด็ก และสามารถสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในห้องเรียน ควรทำให้เด็กรู้สึกอิสระ และมีความปลอดภัยทางจิตใจ การที่บุคลากรมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายเด็กโอบกอดเด็ก ให้การสัมผัสที่อบอุ่นแก่เด็ก จะช่วยสร้างความมั่นใจ และความมั่นคงให้เกิดขึ้นในใจของเด็ก ความรู้ทางจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก จะช่วยให้เข้าใจเด็กและช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กได้ ความสามารถในการสังเกตจะช่วยให้อุครูหรือพี่เลี้ยงเข้าไปช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหา หรือมีความสามารถพิเศษได้ทันเวลา

นอกจากนั้น Click (1981) ได้เสนอว่า บุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยควรมีความสามารถในการวางแผนและดำเนินการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน มีความสามารถในการวัดและประเมินผลสำเร็จของเป้าหมายตามที่ได้ตั้งไว้ และมีความสามารถในการเลือกใช้สื่อและแหล่งของสื่อที่มีความหลากหลาย

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2535) ได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยไว้ ดังนี้

- 1) ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 15 ปีบริบูรณ์
- 2) มีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องผ่านการตรวจสุขภาพก่อนปฏิบัติงานได้แก่ เอกซเรย์ปอด ตรวจพยาธิสัสไส้ ตรวจเลือด ซีพีจีเอส ภูมิคุ้มกันบกพร่อง(HIV) ตับอักเสบ ไวรรัสบี (HB)
- 3) มีพื้นความรู้ขั้นต่ำ ม.3 ขึ้นไปหรือเทียบเท่าและต้องผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ดูแลเด็ก

4) อัตราส่วนระหว่างผู้ดูแลเด็ก

ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 0 – ต่ำกว่า 2 ปี ไม่เกิน 5 คน

ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 2 – ต่ำกว่า 4 ปี ไม่เกิน 10 คน

ผู้ดูแลเด็ก 1 คนต่อเด็กอายุ 4 – 6 ปี ไม่เกิน 20 คน

วารี เพ็งสวัสดิ์ (2542) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่ในการสอน การสอนหรือการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยถือเป็นหน้าที่หลักของครูปฐมวัย ก่อนที่จะจัดประสบการณ์ครูปฐมวัยจำเป็นจะต้องมีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ เช่น เตรียมเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จะสอน เตรียมสภาพหรือบรรยากาศของห้องเรียน เป็นต้น ในระหว่างดำเนินการสอนครูปฐมวัยจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กได้แสดงออก ได้ใช้ความคิดในการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจในบทเรียน เรียนด้วยความสนุกสนาน และสามารถนำเอาความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) บทบาทและหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี เด็กวัยนี้ยังเล็กมาก จำเป็นที่ครูปฐมวัยจะต้องอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังจริยธรรมและระเบียบวินัยต่าง ๆ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

3) บทบาทและหน้าที่ในการควบคุมดูแลเด็กเล่น การเล่นถือเป็นการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การให้เด็กเล่นถือเป็นโอกาสการให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เด็กเล่นกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความพอใจซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสติปัญญาและด้านสังคม

4) บทบาทและหน้าที่ในงานธุรการประจำวัน งานธุรการในชั้นเรียนปฐมวัย ได้แก่ บัญชีเรียกชื่อ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ หลักฐานการวัดและประเมินพัฒนาการ สมุดรายงานประจำตัวเด็ก แบบบันทึกพฤติกรรมเด็ก หลักฐานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่ครูปฐมวัยทุกคนต้องทำเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ทำให้ทราบพัฒนาการให้ด้านต่าง ๆ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก โดยครูปฐมวัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ไข และพัฒนาเด็กปฐมวัยต่อไป

เพื่อให้บุคลากรได้รับความรู้หรือเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ NAEYC, (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กองบรรณาธิการหนังสือรักลูก, 2537) ได้เสนอว่า ในแต่ละปีครูต้องผ่านการอบรมความรู้เพิ่มเติมปีละไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง ซึ่งการให้ความรู้เพิ่มเติมในสาระที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ

เป็นการช่วยพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจถึงระบบการทำงาน ทั้งการจัดการเรียนการสอน การเข้าใจเด็กในแง่จิตวิทยาและพัฒนาการ การให้คำแนะนำและแนะแนวทั้งแก่เด็กและผู้ปกครอง การเข้าใจวิธีการและเทคนิคการสอนใหม่ และการทำงานกับเด็กกับผู้ปกครอง การให้เข้าใจถึงการรักษาความปลอดภัยและความรู้เรื่องสุขภาพพอที่จะดูแลเด็กเบื้องต้นได้ในกรณีฉุกเฉิน และเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น โรงเรียนควรมีการวัดผลครูปีละ 1 ครั้ง และผู้บริหารควรมีโอกาสเข้าไปสังเกตการเรียนการสอนของครูภายในห้อง และประเมินผลให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูถึงจุดอ่อนหรือข้อดีของครูเป็นรายบุคคล แล้วครูเองก็ควรจะได้ประเมินผลตนเองควบคู่กันไปด้วย

2.5 บริการที่จัดให้เด็ก

การดูแลด้านโภชนาการ สุขอนามัยและความปลอดภัยสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่ร่างกายและสมองของเด็กมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ผู้ปกครองและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กควรตระหนักถึงความสำคัญ และส่งเสริมให้เด็กได้รับการดูแลทางด้านโภชนาการ สุขอนามัยและความปลอดภัยที่ดีเพื่อเป็นการวางรากฐานของการมีสุขภาพร่างกายที่ดีต่อไปในอนาคต

ในบริการด้านโภชนาการ เด็กจะต้องได้รับอาหารและของว่างในแต่ละวันที่มีปริมาณและคุณภาพตามหลักโภชนาการ ควรมีการบันทึกและติดตามการอาหารในแต่ละวันไว้ในที่ที่ผู้ปกครองสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน สำหรับอาหารที่เด็กนำมาจากบ้านต้องเก็บไว้ให้ดี จนกว่าจะถึงเวลาอาหาร และอาหารจะต้องถูกจัดเตรียมในที่ที่สะอาด ปราศจากเชื้อโรค และภาชนะที่ใช้ต้องไม่เป็นอันตราย การปรุงอาหารจะต้องปรุงให้สุก ถูกสุขลักษณะ และรักษาคุณค่าของอาหารไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2525) และในขณะที่เด็กรับประทานอาหารควรมีการจัดบรรยากาศให้เด็กได้รับประทานอย่างมีความสุข และที่สำคัญต้องระมัดระวังดูแลเรื่องการแพ้อาหารของเด็กด้วย (NAEYC, ม.ป.ป. อ้างถึงใน กองบรรณาธิการหนังสือรักลูก, 2537)

นอกจากการดูแลให้เด็กได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อร่างกายแล้ว บุคลากรยังจำเป็นต้องปลูกฝังนิสัยการบริโภคที่ดีให้แก่เด็ก (วารสาร รักวิจัย, 2533 อ้างถึงใน สุรัสวดี กองสุวรรณ, 2539) ดังนี้

1. หัดให้เด็กกินอาหารที่มีประโยชน์ทุกชนิด เพื่อที่ร่างกายของเด็กจะได้รับสารอาหารครบถ้วนและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย โดยจัดอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการให้แก่เด็ก

2. หัดให้เด็กกินอาหารแปลก ๆ ที่เด็กไม่เคยกินมาก่อน เช่น ผักใบเขียว มะเขือเทศ เครื่องในสัตว์ต่าง ๆ โดยเริ่มในครั้งละน้อย ๆ และไม่ควรบังคับให้เด็กกินเมื่อเด็กไม่ชอบ ควรใช้วิธีดัดแปลงวิธีปรุงอาหาร และเปลี่ยนแปลงรสชาติอาหารนั้นใหม่ให้เหมาะสมกับเด็ก

3. หัดให้เด็กรับประทานอาหารทั้ง 3 มือ

4. ฝึกให้เด็กคุ้นเคยกับอาหารชนิดใหม่ ๆ โดยทำให้เด็กได้กินบ่อยขึ้น

5. จัดอาหารให้น่ากิน อาหารที่จัดให้เด็กควรมีสีสันบ้างโดยใช้อาหารที่มีสีธรรมชาติ เช่น ใช้ผักสีต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากอาหาร

6. ลักษณะและรสชาติของอาหารของเด็ก ควรเป็นอาหารที่ย่อยง่าย ไม่เหนียวหรือแข็งจนเกินไป ไม่จำเป็นต้องสับอาหารให้ละเอียด เพื่อฝึกให้เด็กใช้ฟันเคี้ยวอาหาร รสชาติของอาหารควรเป็นรสอ่อน ไม่เปรี้ยวจัด เค็มจัด หวานจัด หรือมีรสเผ็ด

7. จัดอาหารว่างให้เด็กในตอนเช้าหรือบ่าย

8. บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม บรรยากาศในการกินอาหารมีความสำคัญในการปลูกฝังนิสัยการบริโภคอย่างมาก ขณะกินอาหารไม่ควรดูหรือว่าเด็กเพราะจะทำให้เด็กมีความรู้สึกไม่ดีต่ออาหาร บรรยากาศในการกินอาหารไม่ควรเคร่งเครียด แต่ควรมีระเบียบพอสมควรควรหัดให้เด็กนั่งกินอาหารให้เป็นที่และรู้จักมารยาทในการกิน

9. ผู้ใหญ่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก พ่อแม่ควรจัดให้เด็กกินอาหารพร้อมกับผู้ใหญ่เพื่อจะได้หัดให้เด็กกินอาหารชนิดต่าง ๆ ที่กินในครอบครัว พ่อแม่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการกินอาหารที่มีประโยชน์แก่ร่างกาย สอนมารยาทในการรับประทานอาหาร และสอนให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง

10. สร้างสุขนิสัยที่ดี การมีสุขนิสัยที่ดีในการกินอาหารจะช่วยให้ร่างกายย่อยและดูดซึมอาหารได้ดีขึ้น ควรสอนให้เด็กเคี้ยวอาหารให้ละเอียด และกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะจนเป็นนิสัย เช่น กินอาหารที่สะอาดไม่มีแมลงวันตอม ภาชนะที่ใส่อาหารสะอาด กินอาหารที่หุงต้มจนสุก อาหารที่ไม่มีสีสังเคราะห์ และล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารทุกครั้ง

11. หัดให้เด็กดื่มนม หรือน้ำผลไม้ ไม่ควรให้เด็กดื่มน้ำชา กาแฟ

12. จัดอาหารประเภทลูกกวาด ลูกอม น้ำหวานหรือน้ำอัดลม เพราะอาหารเหล่านี้มีรสหวานทำให้เด็กไม่หิว แต่จะมีการเบียดอาหารแทน และยังทำให้เกิดโรคฟันผุ

นอกจากบริการด้านโภชนาการที่จัดให้กับเด็กแล้ว ทางสถานรับเลี้ยงเด็กยังควรจัดให้มีบริการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยให้กับเด็ก โดย Click (1981) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดบริการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก ดังนี้

1. เพื่อประเมินสภาพร่างกายของเด็กและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ
2. เพื่อให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวในสถานการณ์ที่รุนแรง
3. เพื่อบ่งชี้และแนะนำการปฏิบัติตัว สำหรับสภาพการณ์ที่ขัดขวางการเรียนรู้ของเด็กที่โรงเรียน
4. เพื่อจัดทำตัวชี้แนะในการวัดความปลอดภัยเพื่อป้องกันสภาพการณ์ที่อาจรุนแรงต่อร่างกาย

Jenson & Hannibal (2000) ได้กล่าวถึงวิธีการดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัยของเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กไว้ดังนี้

1. จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และถูกสุขอนามัยสำหรับเด็กทุกคน
2. มีมาตรการในการดูแลความปลอดภัยที่ทันสมัย และเข้าใจง่ายสำหรับการดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก
3. จัดการดูแลที่มีคุณภาพทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย ฟัน โดยมีการทดสอบพัฒนาการ ซึ่งครอบคลุมถึงการติดตามผลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก
4. ให้คำปรึกษาและให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่ ครอบครัวของเด็ก เด็ก และผู้ดูแลเด็ก
5. มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ โภชนาการและความปลอดภัยแก่เด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ครอบครัวของเด็ก และผู้ดูแลเด็ก

นอกจากนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ยังได้เสนอแนวปฏิบัติในการดูแลสุขอนามัยและความปลอดภัยให้แก่เด็กเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็ก และเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ทราบอัตราการเจริญเติบโตของเด็ก และสามารถให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหาสุขภาพได้ทันเวลาที่
2. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายของเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

2.1 อาบน้ำวันละ 2 ครั้ง ในเวลาเช้าและเย็น ฟอกสบู่ทุกส่วนของร่างกายและล้างด้วยน้ำสะอาด และเช็ดตัวให้แห้ง

2.2 สระผมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1- 2 ครั้ง ด้วยยาสระผม แล้วล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้งด้วยผ้าสะอาด

2.3 ตัดเล็บมือและเล็บเท้าให้สะอาดอยู่เสมอเพื่อไม่ให้เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค

2.4 ล้างมือและเท้าให้สะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะบริเวณง่ามมือง่ามเท้า และเช็ดให้แห้ง

2.5 ตรวจและรักษาความสะอาดของฟัน ควรนำเด็กไปตรวจฟันทุก ๆ 6 เดือนเพื่อป้องกันฟันผุ

3. ป้องกันเด็กจากโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุต่างๆ จริยวัตร คมพยัคฆ์ และอุดม คมพยัคฆ์ (2524 อ้างถึงในสุรัสวดี กองสุวรรณ, 2539) แนะนำว่าผู้ปกครองและบุคลากรสามารถดูแลเด็ก เพื่อเป็นการลดและป้องกันอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่เด็กได้ดังนี้

3.1 ขณะที่เด็กเล่นควรดูแลอย่างใกล้ชิด ระวังไม่ให้เด็กคลาดสายตา

3.2 ควรสอนให้เด็กรู้จักวิธีการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การข้ามถนน การสอนว่ายน้ำ

3.3 ควรจัดและดูแลสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบริเวณสถานที่ ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยอยู่เสมอ เช่น จัดเก็บอุปกรณ์และของมีคมต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบและพ้นมือเด็ก

3.4 ควรจัดเตรียมเครื่องมือในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้ที่บ้านเพื่อจะใช้รักษาพยาบาลเมื่อเด็กเกิดอุบัติเหตุได้ทันที

4. รักษาพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี

5. จัดให้เด็กพักผ่อนอย่างเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย รวมทั้งให้เด็กพักผ่อนด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การฟังเพลง การอ่านหนังสือ การฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ในรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และในเวลาที่เหมาะสมพอควร

6. ให้โอกาสเด็กได้เล่น ออกกำลังกาย เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลินและผ่อนคลายอารมณ์ พร้อมทั้งจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่นที่เหมาะสม เช่น ลูกบอล ตุ๊กตา ห่วงยาง เป็นต้น

7. จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นให้แก่เด็กอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับฤดูกาล ตลอดจนดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2535) ได้กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานในการจัดบริการรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 6 ปี) ในด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยไว้ดังนี้

1) อนามัยสิ่งแวดล้อม

1.1) ภายในอาคาร

1.1.1) ต้องมีแสงสว่างเพียงพอโดยสม่ำเสมอทั่วทั้งห้อง (มีความเข้มของแสงไม่น้อยกว่า 200 ลักส์)

1.1.2) ต้องมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกโดยพื้นที่ของหน้าต่าง ประตู และช่องลมรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่า 20 % ของพื้นที่ห้อง ในกรณีที่เป็นห้องกระจกหรืออยู่ในบริเวณโรงงานที่มีมลพิษต้องติดเครื่องปรับอากาศ และมีเครื่องฟอกอากาศอย่างเหมาะสม ในบริเวณที่มีเด็กอยู่ต้องไม่มีควันบุหรี่

1.1.3) สภาพพื้นภายในห้องต้องมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก โดยพื้นที่ของหน้าต่าง ประตู และช่องลมรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่า 20 % ของพื้นที่ห้อง

1.1.4) บันไดต้องมีความกว้างของบันไดแต่ละช่วงไม่น้อยกว่า 1 เมตร ชานพักของบันไดต้องไม่น้อยกว่าความกว้างของบันได ลูกตั้งของบันไดต้องไม่สูงกว่า 17.50 เซนติเมตร ลูกนอนต้องกว้างไม่น้อยกว่า 20 เซนติเมตร บันไดทุกชั้นต้องมีราวและลูกกรงสูงไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร มีราวตียึดเหมาะสำหรับเด็กเกาะขึ้นบันได และระยะห่างของลูกกรงต้องไม่เกิน 15 เซนติเมตร ทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก ในกรณีที่มีบันไดอยู่เดิมแล้ว ถ้าสามารถปรับได้ก็ควรดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

1.2) ภายนอกอาคาร

1.2.1) ควรมีรั้วกันบริเวณให้เป็นสัดส่วน เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และควรมีทางเข้า-ออกไม่น้อยกว่า 2 ทาง ถ้ามีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร

1.2.2) มลภาวะ

(1) ต้องดูแลและกำจัดสิ่งปฏิกูลให้เหมาะสม ไม่ปล่อยให้เป็นแหล่งเพาะหรือแพร่เชื้อโรค

(2) ต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ และควรตั้งอยู่ห่างจากแหล่งอบายมุข ฝุ่นละออง กลิ่น หรือเสียงรบกวนเกินควร

1.2.3) ที่เล่นกลางแจ้งต้องมีพื้นที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 ตารางเมตรต่อเด็ก 1 คนขณะที่เล่น โดยจัดให้มีเครื่องเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัยและมีจำนวนพอสมควรกับจำนวนเด็ก

ในกรณีที่ไม่สามารถจัดให้มีที่เล่นกลางแจ้งเป็นการเฉพาะได้ อาจปรับใช้ที่ในร่มแทนก็ได้ โดยมีพื้นที่ตามกำหนดหรืออาจจัดกิจกรรมกลางแจ้งในสถานที่อื่นที่เหมาะสม เช่น บริเวณวัด หรือสวนสาธารณะ เป็นต้น

1.2.4) หากมีระเบียง ควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร และหากมีม้านั่งด้วย ระเบียงต้องกว้างไม่น้อยกว่า 1.75 เมตร ขอบระเบียงต้องสูงจากม้านั่งไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร

2) วัสดุอุปกรณ์

2.1) ตู้หรือชั้นวางของต้องมีเพียงพอและอยู่ในสภาพใช้งานได้ เคลื่อนย้ายสะดวก อาจดัดแปลงจากที่มีอยู่แล้วมาใช้ได้ แต่ต้องมีความสูงที่พอเหมาะสำหรับเด็ก

2.2) เครื่องใช้ในการนอนต้องมีเพียงพอ ถูกสุขลักษณะ สะอาด และไม่ใช้ด้วยกัน เช่น เครื่องปูนอนและหมอน เป็นต้น

2.3) ภาชนะสำหรับเด็กใช้ในการบริโภคต้องมีเพียงพอสำหรับเด็กแต่ละคน และทำจากวัสดุที่ถูกสุขลักษณะไม่เป็นพิษ ทนทาน ไม่แตกหักง่าย และทำความสะอาดได้ง่าย

2.4) ที่ดื่มเครื่องดื่มต้องมีภาชนะใส่น้ำสะอาด มีฝาปิดและน้ำดื่มที่สะอาดถูกสุขลักษณะ

2.5) เครื่องใช้ในการทำความสะอาด ต้องจัดให้มีแปรงสีฟันและผ้าเช็ดตัว (เฉพาะเด็กแต่ละคน) ยาสีฟัน ผ้าเช็ดมือสำหรับเด็ก เพื่อฝึกสุขนิสัยในการรักษาสุขภาพฟันและร่างกาย

2.6) โต๊ะและเก้าอี้ควรมีขนาดหลากหลายเหมาะสมกับวัยของเด็ก และมีความปลอดภัย

ในกรณีของเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป โต๊ะควรมีความสูงจากพื้นประมาณ 45-50 เซนติเมตร เก้าอี้หรือม้านั่งควรมีความสูงประมาณ 25 - 30 เซนติเมตร

2.7) ของเล่นและสื่อพัฒนาเด็กต้องจัดให้มีเครื่องชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูงได้อย่างน้อย 1 ชุดเพื่อความสะดวก แต่ในกรณีที่ไม่มีต้องจัดให้เด็กได้รับการชั่งน้ำหนัก-วัดส่วนสูงเพื่อวัดความเจริญเติบโตของเด็กอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง

3) ที่เก็บสิ่งปฏิกูล

ที่เก็บสิ่งปฏิกูลทั้งภายในและภายนอกอาคารมีจำนวนเพียงพอถูกสุขลักษณะ และมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลทุกวัน

4) มาตรการป้องกันความปลอดภัย

4.1) ต้องติดตั้งเครื่องตัดไฟหรือเครื่องดับเพลิงแบบมือถืออย่างน้อย 1 เครื่องในแต่ละชั้นของอาคาร

4.2) มีการฝึกซ้อม การป้องกัน และแก้ไขภัยพิบัติให้แก่เด็กและบุคลากรไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง

4.3) ควรหลีกเลี่ยงเครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นของแตกง่าย แหล้มคม หรือหากเป็นไม้ต้องไม่มีเสี้ยน อันอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็กได้

4.4) ต้องติดตั้งปลั๊กไฟให้สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร ถ้าติดตั้งต่ำกว่าที่กำหนดจะต้องมีที่ปิดที่ปลอดภัยเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเล่นได้ และควรหลีกเลี่ยงการใช้สายไฟต่อพ่วง

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับครอบครัว และชุมชน

การส่งเสริมบรรยากาศความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและผู้ปกครอง และระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับชุมชนและผู้ปกครอง จะช่วยสร้างเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กปฏิบัติตนได้สอดคล้องกันทั้งที่บ้านและสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยบุคลากรจะต้องเป็นสื่อของทางสถานรับเลี้ยงเด็กในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนให้ชุมชน และผู้ปกครองทราบ ผ่านสื่อต่าง ๆ จดหมาย หรือวารสารจากโรงเรียน หรือพบปะพูดคุยด้วยวาจาเป็นกิจวัตรประจำวัน การนัดประชุมในวาระต่าง ๆ ก็จะช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจแล้วนำไปสู่ความมั่นใจในสถานรับเลี้ยงเด็ก นอกจากนี้การให้ผู้ปกครองเข้ามาร่วมเป็นแหล่งวิทยากรอาสาสมัคร ช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีได้เช่นกัน (NAEYC, ม.ป.ป. อ้างถึงใน กองบรรณาธิการหนังสือรักลูก, 2537)

นอกจากนั้น Brewer (1995) ได้เสนอวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองเพิ่มเติม ไว้ดังนี้

1. คู่มือนักเรียน ใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกิจกรรม รวมถึงปฏิทินของโรงเรียน ช่วงเวลาในแต่ละภาคการศึกษา นโยบายของโรงเรียน แนวการปฏิบัติกับเด็กที่ป่วย รายชื่อเด็กในแต่ละห้อง รายชื่อของบุคลากร ปรัชญาของโรงเรียน หรืออาจจะมีรายละเอียดของเป้าหมาย และวัตถุประสงค์สำหรับเด็ก วิธีจัดการกับภาวะฉุกเฉิน สายรถเมลล์หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่มีประโยชน์กับผู้ปกครอง
2. การเยี่ยมบ้าน เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้ปกครองและบุคลากร เนื่องจากผู้ปกครองบางคนจะรู้สึกสะดวกสบายเมื่ออยู่ที่บ้านมากกว่าอยู่ที่โรงเรียน โดยทางโรงเรียนจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมที่บ้าน นอกจากนี้ถ้าการเยี่ยมบ้านเด็กได้เกิดขึ้นก่อนโรงเรียนเปิดเทอม เด็กและบุคลากรจะได้รู้จักกันก่อนที่จะเปิดเรียน และผู้ปกครองสามารถสอบถามบุคลากรเกี่ยวกับรายละเอียดของกิจกรรม หรือพูดคุยถึงความคาดหวังต่อเด็กได้
3. ผู้ปกครองเยี่ยมโรงเรียน สามารถจัดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มาเยี่ยมโรงเรียนได้ในชั่วโมงเรียน เพื่อสังเกตการร่วมกิจกรรมของบุตรหลานตนเอง และผู้ปกครองควรมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น
4. จุดหมายและสมุดบันทึก ผู้ปกครองหลายคนพอใจกับจุดหมายที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน และข้อมูลเกี่ยวกับบุตรหลานของตนเป็นพิเศษ บุคลากรบางคนชอบที่จะส่งจุดหมายที่มีข้อเสนอแนะให้ผู้ปกครองทำที่บ้าน รวมถึงสิ่งที่เด็กเรียนรู้ที่โรงเรียน รวมทั้งข้อความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวกับเด็ก ข้อความสั้น ๆ ที่สื่อสารเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปกครองทราบว่าคุณครูได้ตระหนักถึงความสำคัญและความสำเร็จของบุตรหลาน
5. การติดต่อสื่อสารด้วยวิทยาการสมัยใหม่ สถานรับเลี้ยงเด็กบางแห่งได้ใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองซึ่งง่าย และสะดวก Bauch (1990) อ้างถึงใน Brewer, (1995) รายงานว่ามีสถานรับเลี้ยงเด็กหนึ่งแห่งได้ใช้คอมพิวเตอร์ในการโทรศัพท์และส่งข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมไปให้ผู้ปกครอง ทำให้สะดวกสำหรับผู้ปกครองมากขึ้น

3. การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกระทรวงกลาโหม

3.1 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพบก

1) แนวเหตุผลในการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

กองทัพบกเป็นหน่วยงานทางทหารที่มีพื้นที่ตั้งครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่ตั้งของหน่วยมีลักษณะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยครอบครัวของกำลังพลอาศัยที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอทำให้แม่บ้านส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาในการหาผู้ดูแลบุตรหลานระหว่างวัน ด้วยความสำคัญข้างต้นจึงเป็นสาเหตุให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้การดูแลบุตรหลานของกำลังพลขณะออกปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้แก่กำลังพลในหน่วยงาน และเป็นการส่งเสริมให้บุตรหลานของกำลังพลได้รับเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง และมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย

2) ประวัติการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

หน่วยงานของกองทัพบกสถานรับเลี้ยงเด็กได้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นภายในหน่วยงานมาเป็นระยะเวลาช้านาน โดยสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพบกที่มีประวัติการจัดตั้งยาวนานที่สุดแห่งหนึ่ง คือ สถานรับเลี้ยงเด็กของกรมสรรพาวุธทหารบก ได้จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ และดำเนินการเลี้ยงดูเด็กมาเกือบ 40 ปี (อำนาจ บาลี, 2528) ก่อนที่จะมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2536 โดย พลโทสกล นุตสถิตย์ เจ้ากรมสรรพาวุธในขณะนั้นและให้ชื่อว่า "ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนกรมสรรพาวุธ" จัดขึ้นเพื่อให้การเลี้ยงดูบุตรหลานของข้าราชการและลูกจ้างในหน่วยงาน ต่อมาหน่วยงานอื่นของกองทัพบกได้มีการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นภายในหน่วยงาน โดยสถานรับเลี้ยงเด็กแต่ละแห่งจะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต้นสังกัด

ในสมัยของ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ขณะดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ท่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูเด็ก และความจำเป็นของผู้ปกครองที่ต้องทำงานนอกบ้าน ตลอดจนการเอื้ออำนวยด้านสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ทหาร จึงดำริให้จัดตั้ง "ศูนย์พัฒนาการและเลี้ยงเด็กวังพญาไท" ขึ้นที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2528 โดยเปิดรับเด็กอายุ

แรกเกิดถึง 4 ปี ซึ่งในปัจจุบันโรงพยาบาลพระมงกุฎ ได้ใช้เป็นที่ฝึกอบรมของบุคลากรที่ทำงานในสถานรับเลี้ยงเด็กในหน่วยงานของกองทัพบกทั่วประเทศ

ในปี พ.ศ.2542 พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ขณะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ได้แต่งตั้งคณะทำงานโครงการสร้างหลักประกันขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลและรับผิดชอบการพัฒนาและปรับปรุงสถานรับเลี้ยงเด็กของหน่วยงานในกองทัพบกให้มีมาตรฐานระดับเดียวกัน โดยคณะทำงานฯ จะออกดูแลตรวจเยี่ยมและให้คำแนะนำในการดำเนินงาน รวมทั้งพิจารณาการเสนอขอของงบประมาณของสถานรับเลี้ยงเด็กแต่ละแห่ง นอกจากนั้นยังได้ร่วมกับโรงพยาบาลพระมงกุฎ จัดการอบรมบุคลากรในสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นปีละ 1 ครั้ง โดยจัดขึ้นครั้งแรกระหว่างวันที่ 10 - 14 กรกฎาคม 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจถึงพัฒนาการ และจิตวิทยาเด็กก่อนวัยเรียน เพิ่มพูนทักษะในการดูแลเด็กปฐมวัย เข้าใจปัญหาและมีแนวทางแก้ไขปัญหาทางสุขภาพเด็กที่อาจเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเพิ่มสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยทหาร (โรงพยาบาลพระมงกุฎ , 2543) โดยให้การอบรมแก่บุคลากรรุ่นละประมาณ 50 คน ใช้เวลาในการอบรม 5 วัน นอกจากนั้นยังได้จัดทำวิทัศน์เกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพบกขึ้น เพื่อแนะนำการบริหารและการพัฒนาสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพบก โดยในปัจจุบันมีสถานรับเลี้ยงเด็กที่อยู่ในการดูแลในหน่วยงานของกองทัพบกทั้งสิ้น 92 แห่ง (ภาคผนวก ข) แบ่งตามภาคการบังคับบัญชา ดังเสนอในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนสถานรับเลี้ยงเด็กแบ่งตามภาคการบังคับบัญชา

ภาคการบังคับบัญชา	จำนวน
กองทัพภาคที่ 1 (ภาคกลางและภาคตะวันออก)	19
กองทัพภาคที่ 2 (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	21
กองทัพภาคที่ 3 (ภาคเหนือ)	18
กองทัพภาคที่ 4 (ภาคใต้)	9
หน่วยงานอื่น ๆ	25
รวมทั้งสิ้น	92

3) วัตถุประสงค์ของการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ข้าราชการทหารและครอบครัว ในการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตรหลาน ในขณะที่ออกไปประกอบอาชีพ และเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา วางรากฐานให้แก่เด็กเพื่อให้มีบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถตลอดจนประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยอันควร และพร้อมที่จะพัฒนาต่อไป

4) การบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็ก

ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งหน่วยงานแต่ละหน่วยจะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อดูแลรับผิดชอบในการบริหารและจัดการสถานรับเลี้ยงเด็ก และจะมีการแต่งตั้งหัวหน้าผู้ดูแล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมักคัดเลือกบุคคลที่ไม่มีหน้าที่ประจำอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะกำกับดูแล หรือเสนอแนวทางการดำเนินงานใหม่ให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบได้อย่างใกล้ชิด

3.2 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพเรือ

1) แนวเหตุผลในการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า เด็กที่ได้รับการดูแลอย่างอบอุ่นและได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธีจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสภาพร่างกายและจิตใจดี เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ในอดีตเด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นจากบิดามารดาตลอดจนญาติพี่น้อง แต่ในปัจจุบันนี้ภาวะความเป็นอยู่ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป บิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพ ครอบครัวอยู่โดดเดี่ยวและหาพี่เลี้ยงยากขึ้น การจัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กจึงมีความสำคัญยิ่งในการที่เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างถูกวิธีในที่ที่ปลอดภัยและฝึกให้เด็กได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นและมีกิจกรรมร่วมกัน (กองทัพเรือ, 2539)

2) ประวัติการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

สมาคมภรรยาทหารเรือ เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 โดยสมาคมภริยาทหารเรือ ซึ่งในขณะนั้น คุณหญิงสุคนธ์ ชลออยู่ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมภริยาทหารเรือได้ร่วมกับกรรมการบริหารฯ ดำเนินการจัดหางบประมาณ เพื่อก่อตั้งศูนย์เด็กแห่งแรกของกองทัพเรือในบริเวณแฟลตที่พักอาศัยของข้าราชการทุ่งมหาเมฆ และต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์เด็กเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับความต้องการในพื้นที่ต่าง ๆ ของกองทัพเรือทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด บางศูนย์ปรับปรุงจากบ้านพักข้าราชการ หรืออาคารเดิม บางศูนย์ได้จัดสร้างขึ้นใหม่โดยใช้บุคลากรซึ่งเป็นภริยาข้าราชการในพื้นที่หรือหน่วยงานเป็นแกนนำ โดยสถานรับเลี้ยงเด็กต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมมีดังนี้

ในเขตกรุงเทพฯ ได้แก่

1. สถานรับเลี้ยงเด็กกรมสรรพาวุธทหารเรือ
2. สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนกองทัพเรือ บางนา
3. สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนกองทัพเรือ ทุ่งมหาเมฆ

ในเขตสัทธิบ ชลบุรี ได้แก่

4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กค่ายกรมหลวงชุมพร หน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน กองทัพเรือ
5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนกองบินทหารเรือ
6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนค่ายแสงสสาร

ในเขตระยอง ได้แก่

7. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กค่ายมหาสุรสิงหนาท

ในเขตนราธิวาส ได้แก่

8. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กค่ายจุฬาภรณ์

ในเขตสงขลา ได้แก่

9. สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนฐานทัพเรือสงขลา

ศูนย์ต่าง ๆ เหล่านี้โดยเฉพาะศูนย์ที่ดัดแปลงมาจากอาคารเก่า หรือที่พักอาศัยจะมีความจำกัดในด้านพื้นที่ ห้องนอน สุขา และห้องจัดการเรียนการสอน ไม่สามารถจะจัดให้เหมาะสมกับการดูแลรักษาความสะอาดเป็นไปได้อย่าง และขาดแคลนงบประมาณสำหรับซ่อมบำรุงให้มีสภาพดี เนื่องจากเก็บค่าบำรุงในอัตราที่ต่ำมาก และหลายแห่งขาดการสนับสนุนดูแลจากหน่วยเจ้าของพื้นที่ อีกทั้งบุคลากรของศูนย์ขาดความกระตือรือร้นในการดูแลเด็กและปรับปรุงการเรียนการสอน ทำให้ผู้ปกครองขาดความไว้วางใจที่จะให้เด็กเข้ารับการเลี้ยงดูทั้ง ๆ ที่ความต้องการยังมีอยู่

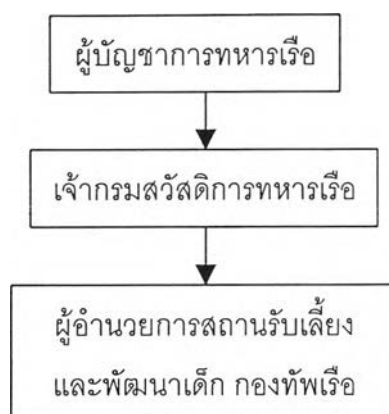
สมาคมภริยาทหารเรือโดยคณะกรรมการบริหารชุดปัจจุบันเล็งเห็นปัญหาเหล่านี้ จึงได้ศึกษาข้อมูลและจัดระดมทุนจากภาคเอกชนโดยวิธีต่าง ๆ ทำให้ได้เงินทุนมาจำนวนหนึ่ง หลังจากนั้นได้ร่วมกันหน่วยของกองทัพเรือที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมขยายสถานที่ศูนย์เด็กต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้สร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่ที่มีความต้องการสูง จัดส่งบุคลากรไปรับการอบรมเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานในหน่วยงานของรัฐ และโรงเรียนอนุบาลหลายแห่ง และได้จัดหลักสูตรการอบรมพี่เลี้ยงขึ้นเองในโรงพยาบาลของกองทัพเรือ 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลอากาศเกียรติวงศ์ และโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และเมื่อได้ปรับปรุงสถานรับเลี้ยงเด็กเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว สามารถรองรับความต้องการของข้าราชการและลูกจ้างกองทัพเรือ และยังให้บริการบุคคลภายนอกได้ส่วนหนึ่ง โดยเน้นค่าบริการที่ไม่สูงเกินไป สถานที่ถูกสุขลักษณะ วิทยากรและพี่เลี้ยงมีมาตรฐานสูง จัดการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับวัย ทำให้ศูนย์เด็กของทหารเรือได้รับการยอมรับ และเชื่อถือจากผู้รับบริการมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่มีเด็กมาเข้ารับบริการในศูนย์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยในปัจจุบันมีศูนย์เด็กที่อยู่ในการดูแลของกองทัพเรือทั้งสิ้น 16 แห่ง (ภาคผนวก ข)

3) วัตถุประสงค์ของการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

เพื่อช่วยเหลือในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ บิดา-มารดา ไปทำงานนอกบ้าน ส่งเสริมให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาการให้สมวัย ถือเป็นภารกิจอันสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของข้าราชการ ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ในกองทัพเรือ ตลอดจนข้าราชการ และประชาชนทั่วไป โดยไม่หวังผลกำไรในการดำเนินกิจการ

4) การบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็ก

ดำเนินการบริหารโดย คณะกรรมการอำนวยการศูนย์ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนกองทัพเรือ มี จก.สก.ทร. (เจ้ากรมสวัสดิการทหารเรือ) เป็นประธานฯ และ ผอ.กสค.สก.ทร. (ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์สวัสดิการทหารเรือ) เป็นเลขานุการ มีลักษณะดังเสนอในแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก กองทัพเรือ

3.3 การจัดสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพอากาศ

1) แนวเหตุผลในการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

กองทัพอากาศเป็นหน่วยกำลังพลทางทหารที่มีกำลังพลมากหน่วยหนึ่ง มีที่ตั้งกองบัญชาการเป็นฐานทัพอยู่ที่ดอนเมือง กรุงเทพฯ และมีที่ตั้งรองขนาดใหญ่อยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ตามภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งแต่เดิมนั้นที่ตั้งเหล่านี้อยู่ห่างไกลจากชุมชนขนาดใหญ่ การคมนาคมไม่สะดวก สถานศึกษาในบริเวณใกล้เคียงไม่มี หรือมีไม่เพียงพอที่จะรับบุตรหลานของข้าราชการทหารอากาศเข้าศึกษาได้ ผู้บังคับบัญชาได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความเดือดร้อนของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี กองทัพอากาศจึงอนุมัติให้หน่วยที่มีความจำเป็น สามารถที่จะจัดตั้งสถานศึกษาของหน่วยขึ้น เพื่อเป็นสถานที่เล่าเรียนของบุตรหลานของข้าราชการในหน่วยนั้น รวมทั้งบุตรหลานของประชาชนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงด้วย (ประสิทธิ์ นิยมแก้ว, 2513)

2) ประวัติการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

สถานรับเลี้ยงเด็กแห่งแรกของกองทัพอากาศที่ได้จัดตั้งขึ้น ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กกองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ก่อตั้งในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2526 โดยประธานแม่บ้านในขณะนั้นได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นของหน่วยงานในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นเพื่อรับเลี้ยงและดูแลเด็กเล็ก และช่วย

แบ่งเบาภาระ ไม่ให้ข้าราชการที่มีรายได้น้อยต้องนำเด็กไปอยู่สถานรับเลี้ยงเด็กข้างนอก (กองทัพอากาศ, ม.ป.ป.) จึงได้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นเพื่อให้การเลี้ยงดูบุตรหลานของข้าราชการในหน่วยงาน ซึ่งในเวลาต่อมากองบินต่าง ๆ จึงได้มีการเปิดสถานรับเลี้ยงเด็กขึ้นภายในหน่วยงาน รวมทั้งสถานรับเลี้ยงเด็กของกรมช่างอากาศ โดยในปัจจุบันมีสถานรับเลี้ยงเด็กของกองทัพอากาศทั้งสิ้น 11 แห่ง (ภาคผนวก ข)

3) วัตถุประสงค์ของการจัดสถานรับเลี้ยงเด็ก

เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และช่วยเหลือให้บุตรหลานของข้าราชการทหาร และลูกจ้างภายในหน่วยงาน ตลอดจนบุตรหลานของประชาชนในบริเวณใกล้เคียงหน่วยที่ตั้งของทหารอากาศ ให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับวัย และเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนในชั้นสูงต่อไป

4) การบริหารงานสถานรับเลี้ยงเด็ก

ดำเนินการบริหารโดยการแต่งตั้งผู้บริหาร หรือคณะกรรมการบริหารสถานรับเลี้ยงเด็กของแต่ละหน่วยขึ้น เพื่อดูแลรับผิดชอบการบริหาร จัดการสถานรับเลี้ยงเด็กของตนเอง เงินงบประมาณได้มาจากค่าบำรุงการศึกษา และค่าธรรมเนียมจากผู้ปกครอง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ทัศนีย์ บุญคง (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเขต 7 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและนอกเมือง เขตการศึกษา 7 ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและนอกเมืองเขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2529 ซึ่งได้โดยวิธีแบ่งตามระดับชั้นแล้วจึงสุ่มอย่าง

ง่าย จำแนกเป็นครูในเมือง 56 คน ครูนอกเมือง 131 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 187 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 40 ข้อ โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 7 มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรและการวัดผลและประเมินผล เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้านปรากฏว่าข้อที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความต้องการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กเป็นอันดับแรก ด้านหลักสูตรคือต้องการให้ศึกษานิเทศก์จัดทำคู่มือครูชั้นเด็กเล็ก ด้านสื่อการเรียนการสอนคือต้องการให้โรงเรียนจัดงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอนตามความเหมาะสมกับโรงเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนคือต้องการให้ศึกษานิเทศก์ สร้างแบบทดสอบวัดความพร้อมของเด็กไว้เป็นแหล่งกลาง เพื่อให้ทางโรงเรียนยืมไปใช้ได้ และจากการเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและนอกเมือง เขตการศึกษา 7 ในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล พบว่ามีความต้องการการนิเทศการสอนไม่แตกต่างกันทุกด้าน

วัฒนา บุญญฤทธิ์ (2531: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต่างกัน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการลดลักษณะของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์ และความรู้สึกของเด็กปฐมวัยในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากกับน้อย เพื่อเปรียบเทียบการลดลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดสภาพแวดล้อมต่างกัน ระดับอายุต่างกันและศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับระดับอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 6 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นเตรียมอนุบาลและอนุบาล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เด็กแต่ละคนจะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคลด้วยแบบทดสอบวัดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึก Interpersonal Awareness Test ของบอร์ดี หลังจากการทดสอบ กลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนเป็นเวลา 8 สัปดาห์ จึงทดสอบครั้งที่ 2

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยอายุ 3 – 6 ปี ทั้งที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมาก และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อยมีการลดลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกทั้งสองกลุ่ม เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่

ให้โอกาสเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากมีการลดลักษณะของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์ และความรู้สึกลงมากกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ให้โอกาสเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย เด็กปฐมวัยอายุ 3 – 4 ปี 4 – 5 ปี และ 5 – 6 ปี มีการลดลงที่ไม่แตกต่างกัน ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับระดับอายุ

ฐิติ ช่วยเหลือ (2532: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานด้านอนุบาลศึกษา 219 คน ครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา 302 คน รวมทั้งหมด 512 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีลักษณะแบบตรวจสอบแบบปลายเปิดและแบบเติมคำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติของผู้บริหารและครูผู้สอนในด้านการเปลี่ยนแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปสู่การจัดประสบการณ์และกิจกรรม มีเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา คือ ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัย 4 – 6 ปี ให้มีความพร้อมทุกด้าน มีส่วนน้อยที่จัดประสบการณ์เพื่อมุ่งให้เด็กอ่านได้ เขียนได้ และคิดเลขได้

ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่คัดเลือกครูเข้าสอนเข้าอนุบาลโดยวิธีพิจารณาผู้ที่มีวุฒิทางด้านอนุบาลศึกษาการนิเทศการสอน ผู้ที่ให้การนิเทศส่วนใหญ่ คือ ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้านอนุบาลศึกษา กิจกรรมการนิเทศที่ใช้มากที่สุด คือ การประชุมปรึกษาหารือ เทคนิคและกลวิธีสอนที่ครูผู้สอนนำมาใช้มากที่สุด คือ การให้เด็กทำงานเป็นกลุ่ม

ด้านการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีตารางกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมที่จัดแต่ละวันประกอบด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา

ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจด้านสังคมและสติปัญญา ได้ตามที่กำหนดในรายการประสบการณ์และเนื้อหา

ปัญหาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาของผู้บริหารและครูผู้สอนพบว่า โดยเฉลี่ยผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ โรงเรียนต้องรับภาระงานศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัยทำให้การบริหารงานวิชาการฝ่ายอนุบาลไม่คล่องตัว ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีพื้นฐานความรู้ด้านอนุบาลศึกษาแตกต่างกัน โรงเรียนไม่มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน มีจำนวนเด็กในชั้นเรียนมากเกินไป ทำให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่คล่องตัว ครูขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม อบรมหรือสัมมนา ศึกษานิตเทศก็ไม่สามารภให้คำแนะนำช่วยเหลือครูอนุบาลได้

พวงรัตน์ รอดมณี (2533 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติของผู้ดูแลเด็กในการสร้างเสริมสุขนิสัยให้แก่เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนารัฐมนตรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติของผู้ดูแลเด็ก ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเสริมสุขนิสัยให้แก่เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ดูแลเด็กที่ปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามนโยบายของกรมการพัฒนารัฐมนตรี จำนวน 564 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติของผู้ดูแลเด็กในรายการที่ทำเป็นประจำ คือ พฤติกรรมการรักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องใช้ การฝึกอบรมเด็กปฐมวัยตามตารางจัดกิจกรรมประจำวัน การรักษาความสะอาดทั่วไป การจัดสถานที่ภายในอาคารและการจัดให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การขอความร่วมมือในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก รวมทั้งการแนะนำให้พาเด็กที่เจ็บป่วยไปหาแพทย์หรือเจ้าหน้าที่อนามัย การปฏิบัติของผู้ดูแลเด็กในรายการที่ทำบ้างไม่ทำบ้าง ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็กและการจัดกิจกรรม ทักชะการปฏิบัติของผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและงบประมาณในการดำเนินการ

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเสริมสุขนิสัยให้แก่เด็กปฐมวัย พบว่ายังคงเป็นปัญหาทั้งตัวผู้ดูแลเด็ก เด็กและผู้ปกครอง รวมทั้งปัญหาของการขาดแคลนน้ำ และงบประมาณโดยทั่วไป โดยปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากและปานกลาง

พิจิตรา ลาวณย์ศิริ (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กอายุแรกเกิด ถึง 3 ปี ในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่าสถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเพื่อเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนอนุบาล ลักษณะการจัดกิจกรรมและการเลี้ยงดูเด็กไม่มีหลักเกณฑ์การจัดที่เด่นชัด สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่มีห้องอาหารและห้องนอนแยกออกจากห้องเล่นหรือห้องกิจกรรมเด็ก มีห้องน้ำเด็กโดยเฉพาะ มีห้องแยกสำหรับเด็กป่วย และมีบริเวณเพียงพอให้เด็กได้วิ่งเล่น มีการดูแลความปลอดภัยสำหรับเด็ก เด็กส่วนใหญ่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่จากครู หรือพี่เลี้ยงเด็ก เมื่อเด็กเจ็บป่วยจะมีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ หากเจ็บป่วยร้ายแรงหรือเกิดอุบัติเหตุ จะมีการนำส่งโรงพยาบาลหรือคลินิกใกล้สถานรับเลี้ยงเด็กมากที่สุด สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่จะมีการจัดอาหารที่มีคุณค่าแก่เด็กแต่ละวัน และมีการอบรมมารยาทและสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและสถานรับเลี้ยงเด็กนั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีการประชุมผู้ปกครอง แต่จะแจ้งปัญหาของเด็กและข่าวสารจากสถานรับเลี้ยงเด็กให้ผู้ปกครองทราบ เวลาที่ผู้ปกครองมาส่งหรือรับเด็กกลับบ้าน สถานรับเลี้ยงเด็กยังไม่มีบริการดูแลเด็กพิเศษที่มีปัญหาทางการได้ยิน ปัญหาทางสมอง หรือทางร่างกายอื่น ๆ

รัฐดาว พิศาลพงศ์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกรมการศาสนา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดในจังหวัดที่อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากร คือผู้บริหารศูนย์และครูพี่เลี้ยง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารศูนย์ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของวัด ครูพี่เลี้ยงส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ประมาณ 1 ใน 4 ของผู้บริหารศูนย์และครูพี่เลี้ยงยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย เกือบทุกศูนย์มีนโยบายสำคัญคือ การเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็กปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามให้แก่เด็ก และเพื่อให้เด็กมีสุขภาพดี มีภาวะโภชนาการดี แต่ก็มีกว่าครึ่งหนึ่งที่ตอบว่ามีนโยบายเพื่อสอนการอ่าน การเขียน เรียนหนังสือแก่เด็กด้วย และพบว่าครูพี่เลี้ยงส่วนน้อยยังไม่เข้าใจในการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ปัญหาที่พบในศูนย์ คือรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ สถานที่ของศูนย์บางแห่งไม่เหมาะสม ของเล่นเด็กและเครื่องเล่นสนามไม่เพียงพอ วัสดุครุภัณฑ์ไม่เพียงพอและชำรุด

อรพินทร์ หงวนศิริ (2534) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษหน้าที่สอดคล้องกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ผลการวิจัยพบปัญหาในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานรับเลี้ยงเด็กดังนี้

1) ด้านการบริหาร เนื่องจากมีหลายหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับนี้ ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานพัฒนาเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายอายุเดียวกันในพื้นที่ หมู่บ้าน หรือตำบลเดียวกันจากหลายหน่วยงาน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นต้น และหน่วยงานต่าง ๆ ก็ยังไม่มีประสานสัมพันธ์

2) ด้านหลักสูตร เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับนี้ไม่ใช้การศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นแต่ละหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับนี้จึงมีรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาแตกต่างกันออกไป โดยไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และแนวการจัดประสบการณ์ว่าจะยึดรูปแบบใด

3) ด้านนโยบาย รัฐบาลกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในสัดส่วน หรือบทบาทที่เอกชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับนี้ทำให้มีผลกระทบต่อการลงทุน เอกชนเกิดความไม่แน่ใจในแนวนโยบายของรัฐ เพราะขณะที่รัฐมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาช่วยจัดการศึกษาระดับนี้ แต่ขณะเดียวกันรัฐก็เปิดดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐพร้อมกันไปด้วย

4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

4.1) พฤติกรรมการเรียนการสอน ครูเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุด และเป็นศูนย์กลางชั้นเรียน ครูใช้วิธีบรรยาย และการใช้คำสั่ง ส่วนนักเรียนใช้ก็จะมีพฤติกรรมตอบสนองตามคำสั่งครู ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด และกล้าแสดงออกเท่าที่ควร

4.2) ปัญหาด้านการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน วัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในการเรียนการสอน นอกจากนี้ด้านอาคารสถานที่ส่วนใหญ่ยังคับแคบ สนามเด็กเล่นมีไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก

4.3) ด้านการเรียนการสอน ครูยังขาดการพัฒนาเทคนิค และวิธีการสอนใหม่ ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.4) ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่จบวุฒิด้านอนุบาล ส่วนหนึ่งเนื่องจากปัญหาการโอนย้าย ทำให้โรงเรียนไม่ได้ครูผู้สอนตรงกับวุฒิที่ทางโรงเรียนต้องการ

4.5) ด้านการวัด และประเมินผล มีปัญหาเรื่องรูปแบบ เกณฑ์การประเมิน แนวปฏิบัติที่แน่นอนและเครื่องมือที่เหมาะสม เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับนี้ไม่ได้เป็นการวัดสติปัญญา

หรือการตัดสินใจได้ – ตก แต่เป็นการนำผลจากการประเมินมาเพื่อพิจารณา จัดประสบการณ์ให้แก่เด็กตามความเหมาะสม

5) ด้านผู้ปกครอง

5.1) ผู้ปกครองขาดความรู้ ความเข้าใจหลักการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ต้องการให้โรงเรียนสอนเด็กให้อ่านออกเขียนได้ คำนวณได้มากกว่าการพัฒนาการด้านอื่น ๆ

5.2) ค่านิยมของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของโรงเรียนในการรับเด็กเข้าเรียน ทำให้เป็นภาระหนักของครู และเกิดปัญหาตามมา ได้แก่ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอกับจำนวนเด็ก การควบคุมชั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก สถานที่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนคับแคบไม่เพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

อภิสมัย วุฒิพรพงษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 8 คน หัวหน้าสายปฐมวัย 8 คน และครูปฐมวัย 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการบริหารงานวิชาการดังนี้

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนาก่อนนำไปใช้โดยปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้เข้ากับโรงเรียนและชุมชน
2. งานการเรียนการสอน จุดเน้นการจัดกิจกรรมคือจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดครูเข้าสอนตามวิชาเอกและโทปฐมวัยศึกษา ติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยการเยี่ยมชั้นเรียนและตรวจบันทึกการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีการสำรวจความต้องการของครู ส่วนใหญ่เก็บสื่อของปฐมวัยไว้ในห้องเรียน และติดตามการใช้สื่อโดยสังเกตการใช้สื่อ สภาพของสื่อและการเพิ่มจำนวนสื่อในชั้นเรียน สื่อที่ใช้มากที่สุด คือ บล็อก เกมการศึกษา และหนังสือ

4. การวัดและประเมินผล จัดให้มีเอกสาร คู่มือ อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กอย่างเพียงพอ วิธีที่ใช้มากที่สุด คือการสังเกต และผู้บริหารกำกับติดตามโดยการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู

5. ห้องสมุด ส่วนใหญ่จัดเป็นเอกเทศ ทุกโรงเรียนมีการจัดมุมหนังสือในห้องเรียน หนังสือที่มีเป็นส่วนใหญ่ คือหนังสือประกอบคำบรรยาย ส่วนห้องสมุดของเล่นมีการจัดเป็นบางโรงเรียน

6. งานนิเทศภายใน กิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การเยี่ยมชั้นเรียน ส่วนใหญ่ครูต้องการได้รับการนิเทศเรื่องเทคนิควิธีสอน

7. งานประชุมอบรมทางวิชาการ ส่วนใหญ่ส่งเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานต้นสังกัด และมี การติดตามประเมินผลโดยการสนทนา พูดคุย และสอบถาม

ปัญหาของโรงเรียนที่พบเป็นส่วนใหญ่ คือ จำนวนนักเรียนในชั้นมากเกินไป อาคารเรียนและห้องเรียนมีไม่เพียงพอ บางโรงเรียนไม่มีเครื่องเล่นและสนามเด็กเล่น

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตรสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การวิจัยนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้และปัญหาในการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการบริหาร และบริการหลักสูตร และการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นแนวทางดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีวิธีการเตรียมตัวเพื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวด้วยการเข้ารับการอบรม และเตรียมผู้ปกครองเพื่อให้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรด้วยการประชุมนิเทศ ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบการจัดบริการเอกสารและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารจะประเมินผลการใช้หลักสูตรภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการสังเกตการสอน ตรวจสอบเอกสารธุรการชั้นเรียน และเป็นผู้นิเทศการสอนตามความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยการประชุมครู ประชุมผู้ปกครอง ผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร คือ ครูผู้สอน โดยการเลือกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจจากความคิดเห็นของผู้ปกครอง กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัยโดยปรับปรุงจากแนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ตามความเหมาะสม กิจกรรมประจำวัน คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมวงกลม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง การใช้เพลงและเกม และ

เกมการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิ เสริมหลักสูตรมากที่สุด สื่อการสอนที่นำมาใช้มากที่สุดคือ รูปภาพ และของเล่นเพื่อการศึกษา มุมประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ คือ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมดนตรี มุมบทบาทสมมุติ และมุมวิทยาศาสตร์ ประเมินพัฒนาการ โดยการสะสมผลงานเด็ก สังเกตพฤติกรรมนอกจากนี้ทั้งครูและผู้บริหารยังไม่มีมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างจริงจัง

ปัญหาที่พบ คือ ผู้ปกครองต้องการให้สอนอ่านเขียน ขาดการเสนอแนะการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรจากหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป และที่สำคัญทั้งผู้บริหารและครูไม่ดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะนโยบายยังไม่ชัดเจนและแน่นอน

วิไล ธนวิวัฒน์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้วยการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการรวบรวมกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน 270 คน ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา 292 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษา 8 องค์ประกอบ คือ 1) ปรัชญาและนโยบายของโรงเรียน 2) การเรียนการสอน 3) การบริหารงานกิจการนักศึกษา 4) การบริหารงานบุคลากร 5) การบริหารงานธุรการ - การเงิน 6) การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน 7) การบริหารงานอาคารสถานที่ และ 8) ประสิทธิภาพผลของโรงเรียน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และแสดงเป็นตารางค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารโรงเรียนพบว่ามี การปฏิบัติได้ในระดับมาก และประสิทธิผลของโรงเรียนมีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก รองลงมาตามลำดับคือ การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานกิจการนักเรียน การเรียนการสอน การบริหารงานบุคลากร ปรัชญาและนโยบายของโรงเรียน และการบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน

2. ปัญหาการบริหารโรงเรียนพบว่ามีปัญหาการปฏิบัติในระดับปานกลาง และการบริหารบุคลากร การบริหารธุรการ - การเงิน ประสิทธิภาพผลของโรงเรียน การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นปัญหาการปฏิบัติในระดับปานกลาง และการบริหารอาคารสถานที่ การเรียนการสอนปรัชญาและนโยบายของโรงเรียน และการบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นปัญหาในระดับน้อย

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Webb (1989: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพของสถานรับเลี้ยงเด็ก และความทุ่มเทของพี่เลี้ยงเด็ก โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทำนายระดับการทุ่มเทในงาน 2) เพื่อศึกษาถึงความพอใจในงานและการรับรู้ลักษณะงานของผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพสูง ปานกลาง ต่ำ 3) เพื่อศึกษาถึงความเกี่ยวข้องระหว่างความพอใจในงาน ลักษณะของงาน ลักษณะของผู้ดูแลเด็กและลักษณะของสถานรับเลี้ยงเด็ก ตัวอย่างประชากรได้แก่ผู้ดูแลเด็ก 381 คน ในสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีใบอนุญาต 94 แห่ง ในรัฐมิชิแกน โดยใช้แบบสอบถาม

จากผลการวิจัยพบว่า 1) การทุ่มเทและการรับรู้ในงานของผู้ดูแลเด็ก ไม่แปรผันกับคุณภาพของสถานรับเลี้ยงเด็ก 2) ผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพสูงมีความพอใจในค่าจ้างต่ำกว่าผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพต่ำอย่างมีนัยสำคัญ 3) ผู้ดูแลเด็กที่ทุ่มเทกับงาน จะมีความพอใจกับงาน และทำงานด้วยความกระตือรือร้น 4) ผู้ดูแลเด็กที่ยิ่งทำงานที่มีความหมายและมีความสำคัญมาก ๆ จะยิ่งมีความพอใจในงาน 5) การทุ่มเทในงานจะเพิ่มขึ้นตามอายุและเงินเดือน 6) ความรับผิดชอบของผู้ดูแลเด็กสามารถทำนายได้จากความพอใจในงาน บุคลิกลักษณะของผู้ดูแลเด็ก และการรับรู้ลักษณะของงาน จากผลการวิเคราะห์ชี้ว่าความพอใจในงานมีผลต่อการทุ่มเทในงาน

บทสรุป วิธีการที่จะทำให้ผู้ดูแลเด็กมีความรับผิดชอบ ต้องเพิ่มความพึงพอใจในงาน พัฒนาการรับรู้ในแง่บวกของงาน และเพิ่มเงินเดือน อีกทั้งยังสนับสนุนให้ผู้วิจัย และผู้ออกกฎหมาย ต้องตระหนักถึงวิธีการที่จะวัดและประเมินคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลเด็ก

Wethem (1994: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการติดต่อประสานงาน และทัศนคติต่อการติดต่อประสานงานระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครอง 88 คน และพี่เลี้ยงเด็ก 34 คน จากสถานรับเลี้ยงเด็ก 4 แห่ง ในริโอแลนด์ คันทรี รัฐนิวยอร์ก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความถี่และเนื้อหาในการติดต่อสื่อสาร ความพอใจในระดับของการติดต่อสื่อสารและทัศนคติระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลทางด้านสถิติ และใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้บริหารเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ การเตรียมบุคลากร และโอกาสของผู้ปกครองในการร่วมวางนโยบายและตัดสินใจในกิจการสถานรับเลี้ยงเด็ก

จากข้อมูลแสดงว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรในหลายด้าน ที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กและผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านอุปสรรคที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสารถูกระบุว่ายังมีในทั้ง 2 ระบบ โดยเกี่ยวข้องกับนโยบายของสถานรับเลี้ยงเด็ก การวิจัย และการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยที่ถูกอภิปรายถึง